Anul XIV. Iunie—Iulie 1924. Nr. 6—7.

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ.

— APARE LUNAR —

SUB PATRONAGIUL

I. P. S. SALE ARHIEPISCOP ŞI MITROPOLIT **NICOLAE.**

CUPRINSUL:

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA: SIBIIU, STR. MITROPOLIEI Nr. 32.

SIBIIU. — 1924.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

„REVISTA TEOLOGICĂ“

:: :: Apare lunar :: ::
Abonamentul pe un an: 80 Lei.

REDACTOR: PROF. NICOLAE COLAN.

Colaboratorii „Revistei Teologice“:

Arhim. I. Scriban, (Bucureşti); *Dr. I. Mihălcescu,* prof. la facultatea teologică (Bucureşti); *Dim. I. Cornilescu,* (Bucureşti); *Greg. Pletosu,* protopresb. (Bistriţa); *Dr. G. Popovici,* protopresb. (Lugoj); *Dr. I. Stroia,* ases. cons. (Sibiiu); *I. Teculescu,* episcop mil. (Alba-Iulia); *V. Gan,* prot. (Offenbaia); *Dr. I. Lupaş,* profesor universitar (Cluj); Preot *Gr. Cristescu,* paroh (Craiova); *Al. Muntean,* protopresbiter (Tileagd); *Dr. Gh. Proca,* asesor consistorial (Sibiiu); *Dr. Gh. Ciuhandu,* asesor consistorial (Arad); *Lucian Triteanu,* episcop al Romanului. *Dr. A. Crăciunescu,* profesor seminarial (Sibiiu); *Dr. S. Dragomir,* profesor universitar (Cluj); *I. Beleuţă,* prof. sem. (Sibiiu); *Dr. D. Borcea,* protopop (Sălişte); *Petru E. Papp,* protopop (Beiuş) *Dr. Vasile Lazarescu,* profesor sem. (Sibiiu); *A. Popoviciu,* prof. (Sibiiu); *Tr. Scorobeţiu,* asesor consistorial (Sibiiu); Preot. *P. Moruşca,* dir. stat. (Sibiiu); *Iosif Trifa,* preot (Sibiiu); *Gh. Maior,* profesor de relig. (Sibiiu); Diacon *Dr. Gheorghe Comşa* (Bucureşti); *Aurel Papp,* preot (Socodor); *I. Popa,* preot (Sălişte); *E. Cioran,* preot (Răşinari) ş. a.

P. C. preoţi sunt rugaţi să însemneze pe cotorul mandatului, pe lângă comună şi protopopiatul căruia aparţin.

Anul XIV. Iunie—Iulie 1924. Nr. 6—7.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 80 Lei. Pe o jumătate de an 40 Lei.
Un număr 8 Lei.

Academia „Andreiană".

Dintre hotărârile ultimului sinod eparhial al arhidiecezei noastre, aceea care comportă o importanţă covârşitoare este de bunăseamă ridicarea Institutului teologic «Andreian» la rangul de academie.

Reforma realizată are întreaga semnificaţie a unui act de îndrăsneală legislativă. Pentrucă a mări numărul anilor de studii teologice superioare şi a ridică criteriile de apreciere a tinerilor cari în actualele împrejurări de profundă mizerie a vieţii mai au curajul să îmbrăţişeze chemarea sfântă de slujitori ai altarului lui Hristos — este fără îndoială un act temerar.

Hotărârea sinodului nostru eparhial este totuş pe deplin justificată, pentrucă ea a izvorât din cea mai profundă înţelegere a împrejurărilor morale prin cari se caracterisează vremile noastre, şi a postulatelor ce se desprind din aceste împrejurări.

Trecutul neamului românesc de dincoace de Carpaţi este trecutul unui neam de iobagi. Veacuri dearândul am fost ţinuţi în întunerec — departe de binefacerile spirituale ale culturii şi ştiinţei hărăzite numai stăpânitorilor.

Dar porţile şcoalelor superioare au fost închise multă vreme nu numai pentru ţăranii români cari împânziau meleagurile Daciei Traiane, ci şi pentru conducătorii lor.

Fireşte, în felul acesta preoţii cari tâlcuiau, în tinda bisericii, taina scripturilor sfinte, nu puteau fi mult mai învăţaţi decât cucernicii lor catehumeni. Invăţătura lor se reduceà de obiceiu la cunoaşterea meşteşugului de a scrie şi cetì şi la cunoaşterea rânduielii slujbelor sfinte. Arsenalul lor cultural erà Molitvelnicul, iar metoda de propoveduire — aceea pe care le-o indicà judecata sănătoasă a unor ţărani sfătoşi.

Dacă hărnicia acestor iscusiţi păstori de suflete a fost încununată totuşi cu izbândă şi sufletul neamului nostru, fiind îndrumat pe căile cele drepte, şi-a păstrat intactă întreaga sa comoară: limbă, lege, cântece, port şi datini — este mulţămită devotamentului dus până la jertfă de mucenici al acestor «preoţi deşteptării noastre, semnelor vremii profeţi».

Vremile aceste de viaţă patriarhală însă au trecut de mult şi chipul lor plin de poezie abià mai stărue în amintirea vr'unui moşneag din cine ştie ce văgăună a munţilor noştri.

Indeosebi vâltoarea răsboiului mondial a schimbat cu desăvârşire fizionomia sufletească a neamului nostru.

Soldatul care a cutreerat toate fronturile de luptă din Europa, uneori chiar şi din alte continente, a ajuns în contact cu alte neamuri, cu alte credinţe, cu alte civilizaţii — câştigând nouă orientări de viaţă.

Ispita vieţii superioare de-aiurea stărue încă în sufletul lui şi-i trezeşte aspiraţii nebănuite până acuma. Ele trebuesc selecţionate şi îndrumate pe căile cele bune.

Omul de după răsboiu are o psihologie nouă şi reclamă o preoţime nouă, care n'are comun cu preoţimea veche decât doar idealul pentru izbânda căruia luptă. Această schimbare de lucruri impune, implicit şi revizuirea armelor de luptă şi modernizarea strategiei culturale. Altfel, pe cât de neputincioasă este săneaţa faţă de mitralieră sau tun, pe atât de neputincioase vor fi şi vechile arme de patriarhală păstorire, faţă de formidabilul foc de artilerie cu care civilizaţia modernă asaltează sufletul credinciosului de azi.

Privită în lumina acestor constatări incontestabile, problema bisericească nu se poate soluționà decât prin recrutarea unei armate de preoți cu cea mai temeinică pregătire.

In ce direcție și mai ales în ce spirit va trebuì să canalizăm această pregătire? Fără îndoială că în direcția și spiritul pe care-l determină noile împrejurări de viață a neamului românesc.

Preotul nostru de până acuma erà un enciclopedist (întrebuințăm cuvântul, fără pretenții). Realitatea năcazurilor obștești din parohie a făcut din preot un îndrumător al poporului credincios — în cel mai larg înțeles al acestui cuvânt. N'a rămas un singur domeniu de viață publică a neamului românesc de dincoace de Carpați, în care preoțimea noastră să nu fi avut rolul de îndrumătoare înțeleaptă și harnică a norodului. Imprejurarea și-a avut și partea ei bună, care nu odată a fost scoasă la iveală cu suficientă claritate. Dar și-a avut și partea ei mai slabă, sub raportul vieții pur duhovnicești. Căci preoțimea noastră, angajată într'o luptă atât de complexă, n'a mai avut posibilitatea să dea cuvenita atenție preocupărilor de natură spirituală, să adâncească problemele religioase și să propovăduiască cuvântul dumnezeiesc cu destulă intensitate. Evanghelizarea ei a fost mai mult orizontală decât verticală.

Sarcina preotului de astăzi pare a se mai fi ușurat — cel puțin cantitativ. El nu mai trebue să facă pe advocatul, medicul și judecătorul poporului, în măsura în care a trebuit să-l facă în trecut, pentrucă odată cu realizarea visului de aur al întregirii noastre naționale, împrejurările s'au schimbat fundamental și fiecare domeniu de viață își are conducătorii săi, cari — fiind Români aproape cu toții — dispensează în mare parte pe preot de îndatoririle de până acuma. Am zis: în mare parte, dar nu cu desăvârșire. Răgazul și energia câștigată în felul acesta va trebuì s'o desfășoare însă pe terenul păstoririi sufletești, pentru o cât mai desăvârșită evanghelizare a neamului.

Izbânda în acest domeniu se câştigă mai greu. Trebue mai multă trudă, mai multă iscusinţă şi mai mult devotament.

Iată de ce nu trebue să creadă cineva că inaugurarea unei Academii teologice ar însemnà implicit şi «teologizarea» învăţământului religios, care ar fi, fără îndoială, o adevărată pacoste pe capul nostru. Un profesor universitar a spus foarte bine, la ultimul congres catehetic, că preotul nostru cu pregătire academică nu trebue să ducă «facultatea teologică» în parohie, ci numai ştiinţa pe care i-a dat-o aceasta şi pe care va trebuì s'o întrebuinţeze după necesităţile vieţii.

De idolotatria formulei «Ştiinţă pentru ştiinţă» s'au lăpădat de multă vreme până şi universităţile germane. Noi, durere, suferim încă în mare măsură de boala intelectualizmului academic.

Dar tocmai pentru această superioară înţelegere a «teologiei» e nevoie de o radicală schimbare a duhului în care trebuesc pregătiţi viitorii noştri preoţi.

O academie teologică trebue să fie în primul rând vatra de jeratec care va încălzì inima oricui se va apropià de ea — pentru a încălzì şi el, la rândul lui, pe alţii.

Creştinismul nu se propagă prin silogisme — ori cel puţin nu în primul rând *prin silogisme — ci prin căldura inimii apostolilor lui şi prin devotamentul dus până la jertfă.*

*

Dar ridicarea pregătirii clerului nostru este şi o chestiune de prestigiu, de demnitate a bisericii ortodoxe din România nouă. Situaţia, pe care i-a creiat-o acestei biserici noua constituţie a ţării, nu are numai semnificaţia unui omagiu pentru trecut, ci şi a unei îndatoriri pentru viitor. Cârmuirea noastră bisericească a înţeles porunca ce se desprinde din această superioară semnificaţie şi a purces în consecinţă, ridicând seminarul «Andreian» la rangul de Academie şi dându-i o organizaţie în conformitate cu

implacabilele postulate ale vremilor de azi. Pentrucă — după vorba înțeleaptă a părintelui nostru mitropolit Nicolae — «noi vrem să fim o biserică dominantă nu printr'un articol de constituție, ci prin cultura clerului nostru».

N. Colan.

IMMANUEL KANT.

Două lucruri îmi umplu sufletul de admirație: cerul înstelat de-asupra și legea morală dinăuntrul nostru (*Kant*).

La 22 Aprilie 1924 s'au împlinit 200 ani dela naşterea acelui grandios stâlp de lumină al umanității gânditoare, căruia natura, de sigur printr'o impulsie de largă generozitate, i-a dat ființă, şi care se numeşte Immanuel Kant. Bicentenarul acesta a fost sărbătorit pretutindeni, — în patria filozofului ca şi a altora, de Academii ca şi de societățile ştiinţifice, de universități ca şi de variatele asociații culturale, — cu un fast, ce nu erà egalat în seriozitate şi în cumpănire ceremonială, decât de profunzimea cogitativă a «*Criticii rațiunei pure*» şi de gravitatea impresionantă a imperativului moral din »*Rațiunea practică*».

Căci, nu trebue să uităm, că pe fondul terestru al planetei noastre, dela idealistul Plato, care-şi ţineà prelegerile în frumoasa grădină a lui Academos, şi dela peripateticianul — cel a multe ştiutor, — Aristotel, care îşi desfăşurà, în ritmul cadențat al paşilor de plimbare, doctrina, o minte mai pătrunzătoare, o inteligență mai sistematică, un spirit mai sclipitor de genialitate, fecundă şi vie, o personalitate filozofică, cu o repercursiune mai adâncă şi cu totul decisivă, în sfera de gândire şi de reprezentare a lumii, n'a existat. Ci opera kantiană, ori câtă strălucire este rezervată celor ce-i vor urmà, cată să se considere dintre acelea, care, cu timpul ce se scurge tot mai mult se impun aprecierilor superioare în istoria culturii omeneşti.

* * *

Precum Socrate îşi pusese ca principiu fundamental al vieţii sale, faimoasa deviză a înţeleptului Chilon Lacedemonianul: «Cunoaşte-te pe tine însuţi» săpată cu mari litere pe frontispiciul templului dela Delphi, tot asemenea şi celalalt înţelept al lumei moderne, Imm. Kant, nu s'a încumetat să pornească la cucerirea adevărurilor lucrurilor, pătrunzând realitatea până ce, în prealabil, nu a stabilit cu preciziune valoarea instrumentului însuşi de cercetare, care este raţiunea.

De acì analiza ascuţită, critica minuţioasă, examenul sever până la excesivitate, pe care-l face el aparatului nostru de gândire, pentrucă numai prin acest mijloc, se pot fixà definitiv limitele reale ale cunoştinţelor noastre posibile. Şi lucrul nu-i erà uşor. Căci, spre a-şi atinge ţinta, două cărări, deopotrivă de ispititoare, pe care au mers şi predecesorii săi întru cugetare, îi stăteau deschise înainte: calea raţionalismului dogmatic al lui Wolf şi calea empirismului sceptic al lui I. Locke. Cel dintâiu, inspirat prea mult de acel principiu filozofic al scholasticii, care puneà existenţa ideilor generale anterioare lucrurilor, — universalia ante res, — afirmà, ca un alt Schopenhauer, că «lumea e reprezentaţiunea mea», că deci, raţiunea e creatoarea întregului complex de cunoştinţe ce ea le posedă la un moment dat, pe când cel de-al doilea, puneà în sensuri origina aceloraşi cunoştinţe, căci «*Nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu*».

Dar caracterul extremist al ambelor concepţii erà deajuns pentru a le da, şi uneia şi alteia, nota evidentă a neverosimilităţii lor. Căci, dacă totul ne vine dela raţiune, existenţa şi mai ales progresul netăgăduit al ştiinţelor exacte, bazate pe experienţă, nu şi-ar mai aveà rostul, şi dacă totul ne vine dintr'o experienţă, care e numai variaţie nepotolită, schimbare continuă, multiplicitate infinită, cunoştinţele noastre însăşi ar fi lipsite şi de unitate sintetică, şi de coherenţă logică, şi de înţelegere armonică. Ci adevărul, ca totdeauna, se găseşte

doar la mijloc. Cunoştinţele sunt şi efectul cauzei raţionale dar şi efectul cauzei experimentale. Ele sunt fructul materialului venit din afară încadrat în formele inăscute — timp şi spaţiu — din năuntru. Numai sub aceste forme apriorice ale intuiţiunii noastre sensibile, sunt percepute fenomenele. Dar mai mult decât atât. Datele sensibilităţii noastre, fiind simple icoane fugitive ale lucrurilor, n'ar puteà deveni obiect de cunoştinţă dacă n'ar fi apoi gândite sub formă de concepte prin aşà numitele categorii, — legi, — ale Inţelegerii (Verstand). Aşà că adevăratele cunoştinţe, care formează tezaurul intelectual al omului, nu sunt decât sinteza datelor empirice, provenite prin sensuri şi a celor înăscute, provenite din Inţelegere (Verstand).

Şi totuşi, ceiace ne-a fost posibil să cunoaştem până acum, e prea puţin pentru spiritul nostru, avid în permanenţă de cercetare. Căci, orizontul cognoscibilului, precum s'a arătat, se întinde doar până la limita vizibilă, concretă oarecum, a experienţei sensibile, până la fenomen. Ne găsim deci, mereu numai în lumea variată şi variabilă, a datelor ce se pot experimentà, pe când spiritul ne mână, ne sileşte cu putere — prin raţiune — (Vernunft), a treia sa capacitate, să trecem dincolo, peste bariera fenomenului, spre a prinde însăşi esenţa ultimă a existenţei, acel misterios «Ding an sich» aşazicând, numenul, ca să vorbim în limba seninului Plato.

Ci îndreptându-şi privirea pe o atare cale, raţiunea abordează probleme, soluţionarea cărora îi atrage flagrante contradicţii şi inevitabile erori de logică.

In adevăr, în problema cosmologică, ce priveşte lumea, o soluţie nu putem aveà, pentrucă îndată ce o căutăm ne lovim de anumite antinomii — propoziţiuni contra-dictorii, cari afirmă totdeauna şi teza şi antiteza [1];

[1] E foarte impresionant pasagiul în care Kant e silit să constate imposibilitatea raţiunii pure de a rezolvà problema cosmoligică, şi plină de melancolie e fraza ce închee această constatare. Căci Kant vede, cu destulă tristeţe, că pentru a scăpà de cleştele antinomiilor inevitabile doar două alternative sunt cu putinţă: sau te arunci în braţele disperării sceptice sau

în problema teologică, ce priveşte Divinitatea [1], o soluţie nu putem aveà, pentrucă toate dovezile în speţă se bazează pe o confuzie, luând ca realităţi concrete ceeace nu sunt decât idealuri ale raţiunii, şi, în fine, în problema psihologică, ce priveşte sufletul, o soluţie nu putem aveà, deoarece căutarea acesteia ne conduce la acele viţii de logică, ce se numesc paralogisme.

Ca atare, posibilitatea raţiunii de a trece dincolo de marginile lumii sensibile, este evidentă. Experienţa, prin urmare, iată singurul teren de cercetare al spiritului nostru. Critica raţiunii pure ne-a dovedit-o.

* * *

Şi totuşi, fiinţa noastră nu se mulţumeşte cu atât. Ea cere mai mult şi cu forţă nestăpânită. Ea vrea să ştie dacă e un simplu atom, croit din stofa nenumăraţilor atomi ai universului şi guvernată ca şi aceştia de legea neîmblânzită a necesităţii, sau viaţa sa poate să se bucure din plin de avânturile nestânjenite ale libertăţii? Ea vrea să ştie dacă existenţa ei în origină, existenţa ei în desfăşurare, şi existenţa ei în destin, e datorită hazardului orb, sau unei Providenţe care dă sens moral acestei creaţiuni care este lumea? Ea vrea, în sfârşit, să ştie dacă misiunea toată i s'a împlinit cu viaţa efemeră, scăzută, viforoasă şi meschină a cărnii, sau, într'o lume, în care doar puritatea spiritului are cuvântul, o aşteaptă aureola nemuririi? Iar dacă probleme de na-

---

cu voinţă cazi în orgoliul dogmatic. Ei bine «în unul ca şi în celalalt caz — zice Kant — orice filosofie sănătoasă este isbită de moarte. Cel dintâiu totuş poate fi privit ca eutanasia — adică frumoasa moarte a raţiunii pure». Ch. II. Dialect. transcendent. Tome sec. c. d. l. r. p. trad. Barni.

[1] Aici Kant analizează cu o pătrundere nebănuită cele trei probe mai importante pentru dovedirea existenţii lui Dumnezeu: proba ontologică — cea sugerată de Augustin, creiată de scholasticul episcop Anselm de Cantor bery şi desăvârşită de Cartesius în a treia sa meditaţiune — proba cosmologică şi proba fizicoteleologică. E demn de reţinut că faţă de această ultimă probă cu sentiment de adânc respect se revarsă din sufletul filosofului nostru. (Critique de la raison pure, Dialect. transc. Ch. III. Sect. VI. pag. 151 trad. Barni).

tura acestora se pun, ele cată să fie rezolvate. Şi Kant a făcut-o.

Ci precum omul de ştiinţă al antichităţii, Archimede, cereà doar un singur punct fix în spaţiu pentru a urnì din loc fie şi universul, precum înţeleptul gânditor francez, Descartes, la începutul sec. XVII, i-a trebuit doar un singur adevăr, clar şi distinct, acel «*Cogito, ergo sum*» spre a-şi clădì pe el tot edificiul cugetării sale, tot aşà Kant, pe baza acelei faimoase legi morale, înăscută în sufletul omului, care este imperativul categoric, aduce o rezolvire fericită întregului complex de întrebări, ce a sbuciumat şi va sbuciumà în etern fiinţa omenească: *Libertate, Dumnezeu, Nemurire.*

*
* *

In momentele decisive ale vieţei noastre o voce cu glas de trâmbiţă poruncitoare, totdeauna îţi strigă: *Tu trebue să faci numai aceà faptă, care ar puteà să serve ca normă generală de conduită.* Şi dacă trebue, însemnează că poţi, şi dacă poţi, însemnează că eşti liber. *Iată, deci, restabilit principiul autonomiei voinţei.*

Ci se observă în mii de locuri, că dreptatea nu e de multe ori cu cel ce o are, şi răsplata nu e de multeori, cu cel ce o merită. Ori, legea morală, guvernatoarea generală a vieţei, printr'aceasta se găseşte lezată. Ea cere reparaţie. Lumea de aici nu i-o poate da totdeauna. Va fi deci *cealaltă*, care să o satisfacă. *Iată, deci, principiul imortalităţii restabilit.*

Şi dacă justiţie trebue să fie, pentru că legea morală însăşi imperativ o cere, cată să existe atunci un *Judecător*, care s'o impună. *Iată, deci, în sfârşit, credinţa în Divinitate, restabilită.*

*
* *

Ceiace nu ne-a putut da raţiunea pură, prea relativă în posibilităţile ei de cunoaştere, ne-a dat raţiunea practică. Elementul moral, — tezaurul nepreţuit al sufletului nostru, — e fundamentul solid, permanent şi nelimitat

al vieţii omeneşti. El restaurează încrederea în puterile noastre, slăbită prin imperfecţiunea raţiunii care cugetă; el aduce mângâiere inimilor cari aleargă după bine şi însetează de dreptate; el dă tărie fiinţei noastre, dornică de *Absolut*, prin însăşi existenţa acestuia pe care i-o arată; el dă scut de eternitate vieţii noastre, prin însăşi continuitatea unui spirit liberat de carne şi iubitor de nemurire.

Aşà că, acum, nu mai trăim în contradicţii şi nu ne mai lovim de antinomii. Impăcare deplină şi linişte mulţămitoare îmbracă sufletele noastre ale tuturora. Căci, conştiinţa morală ne-a dat cu suficienţă adevărul, iar postulatele ei ne-au înseninat deplin viaţa.

*
* *

Ci omul care ne-a arătat, în analize de pătrundere neîntrecută, ce poate să facă raţiunea pură şi ce poate să facă raţiunea practică, omul care a precizat atât de temeinic relativitatea celei dintâi şi absoluta capacitate a celei de a doua, omul care a stabilit, cu o profunzime neegalată încă, rostul şi al intelectului şi al experienţei în formarea cunoştinţelor noastre, omul care ne-a făurit cea mai frumoasă apologie a legii morale, tronând cu măreţie în sufletul nostru, omul care, ca un romantic vizionar al înfrăţirii popoarelor, elaborase cel dintâi principiile unei păci universale, omul care s'a menţinut continuu, doar în lumea cugetării care luminează şi s'a hrănit doar cu sublimitatea simţemintelor morale care înalţă, un om ca acesta, de sigur că a intrat, cu meritata glorie, în Phantheonul nemurirei. Cele două mari opere, — coroană strălucitoare activităţii sale de gândire, — «Critica raţiunei pure» şi «Critica raţiunii practice», sunt de ajuns pentru a-i veşnicì amintirea.

Căci, dacă suflul moral e oarecum prea străin, azi, de o societate care, aservită complect materiei, înoată doar în patimi şi pluteşte doar în josnice mizerii, — geniul etern şi implacabil al umanităţii superioare va restabilì, cu siguranţă şi pe deplin, într'un viitor mai mult

sau mai puţin depărtat, şi aici pe pământ, domnia trinitară a acelor supreme forţe cosmice, care sunt: adevărul, binele, dreptatea. Şi desigur, că atunci, spiritul eremitului filosof din Königsbergul anilor 1724—1804, acolo, în sfera senină a nemuririi, în care a crezut şi unde, desigur, că se află, se va bucură foarte. Căci, printr'aceasta se va fi confirmat, încă odată şi pentru totdeauna, tăria nesdruncinată a legii morale, expuse cu atâta grandoare în «Critica raţiunii practice».

I. N. Lungulescu,
procuror — Sibiiu.

Înapoi, la apostolie!

sau

Portiţele canonice ale Statutului Organic.

(Urmare.)

B) În partea administrativă.

I. Revizuirea şi întregirea aparatului administrativ în centrele eparhiale.

După măsurile de ameliorare în direcţia funcţiunei didactice şi sfinţitoare a Bisericii, voiu trece acum la o altă serie de îmbunătăţiri pe cari le-aş aveà de propus, mai cu seamă în două direcţiuni ale vieţii de regim bisericesc. Una, de a se complectà aparatul administrativ actual din centrul eparhiei; alta, de a ne revizuì modul de funcţionare al acestui aparat. Cea dintâi e chestiune mai mult de organizaţie; cea de a doua e chestiune de regulament intern.

Ambele aceste chestiuni stau mai aproape de preocupările noastre zilnice, deci sunt mai uşor de pătruns. De aceea voiu să le expun mai sumar, mai ales deoarece pot trimite atenţia binevoitoare a celor ce mă urmăresc la alte expuneri ale mele de mai nainte. Astfel studiul meu *Reorganizarea Mitropoliei transilvane* şi şema, ce i-am adnexat-o; apoi studiul citat, din Bis. Ort. Română, pag. 896—7, unde am concretizat

o seamă de întregiri ale aparatului nostru administrativ bisericesc.

1. Şi astfel, aci, mă restrâng, întâi de toate, la constatarea, că în vreme ce în vechea Constituţie bisericească, creiată pe baza organizaţiei Catedrele a Centrelor ierarhice ortodoxe, există o serie întreagă de funcţiuni administrative, la noi — în Statutul Organic — avem la eparhie de abià trei senate, cu trei asesori-referenţi, pe când în alte biserici, în cari s'a păstrat organizaţia catedrală a centrelor ierarhice (de ex. în Bucovina, ori la uniţii noştri) există mult mai multe «referade» respective «canonicate». De pildă, la Consistorul arhiepiscopal din Bucovina sunt 6 referade, la cel unit din Blaj — zece canonicate. Şi astfel este dată acolo — nu ca la noi — posibilitatea, de a se creià şi de a aveà la îndemână o sucrescenţă, ce se formează în înseşi centrele bisericeşti pentru a îndeplinì golurile din cursul vremii cu oameni din centru: cu suficiente studii bisericeşti şi orientări administrative.

Iată, între altele, la ce mă gândeam atunci, când propuneam în Sinodul eparhial din a. c. de a se luà măsuri pentru creiarea unei sucrescenţe bisericeşti. In această legătură de idei cu sucrescenţa ce ne lipseşte şi cu necesitatea de a sporì referadele de natură specific bisericească în Consistor, pomeneam în o altă propunere către Sinod ţinerea în suspens a împlinirei postului de al doilea asesor-referent bisericesc.

De aceea, repet, este o înaltă şi arzătoare datorie, ca Ven. Sinod să iee măsuri pentru sporirea referadelor de asesori la senatul bisericesc pentru chestiuni ca cele sulevate în partea primă (I) a acestui studiu.

2. Pentru senatul şcolar propusesem şi suntem pe cale de a se organizà şi îndeplinì postul de inspector — unul sau doi — pentru învăţământul religios. Sinodul eparhial a încuviinţat, iar Guvernul e pe cale de a dotà acest post. Prin urmare e de prisos să mai vorbim acum, despre acest lucru pus dejà în ogaşul înfăptuirii.

3. Tot pe atât de arzătoare este trebuinţa de a se îndeplinì postul de al doilea asesor-referent la senatul epitropesc. Sinodul eparhial s'a pronunţat de mult (concluzul Nr. 56 din 1914) şi în această privinţă. Şi nu rămâne, decât să se caute

şi să fie ales omul vrednic şi capabil de aceea funcţiune importantă.

Un motiv, cred eu, destul de puternic spre aceasta este că, în situaţia nouă de drept public, în care am ajuns, ar trebuì luaţi sub revizuire titlii dreptului de proprietate ai tuturor averilor bisericeşti, şcolare şi fundaţionale, mai ales ale parohiilor, averi despre cari ştim că figurează ca transcrise sub titlii variaţi, în cărţile funduare. Revizuirea aceasta precum şi eventuala corectare de drept ar trebuì să se facă în mod unitar, apoi lucrările pentru înfăptuirea reformei agrare[1] în beneficiul episcopiilor, parohiilor şi a altor aşezăminte ale noastre — toate acestea şi alte asemenea lucrări s'ar puteà face *bine* numai prin a ne asigurà de aceeaşi mână expertă a unui *al doilea* referent-asesor epitropesc.

Dar, pe lângă acest mare interes, este notoric şi aceea, că singurul referent-asesor al senatului epitropesc nu răzbeşte singur să satisfacă tuturor îndatoririlor de birou ce-i sunt rezervate. Şi astfel, sunt în joc mari interese materiale şi chiar morale, atât ale eparhiilor, cât şi ale comunelor bisericeşti.

4. Lipsa organelor de control este doar cel mai mare defect al întocmirilor vieţii noastre constituţionale bisericeşti. Principiul de control este cel mai necesar factor de progres, mai ales când este împreunat şi cu o activitate călăuzitoare sau povăţuitoare din partea organelor de control.

Şi tocmai acest esenţial factor, pe care-l implică în sine mai ales viaţa constituţională decât de pildă cea absolutistică, este cel mai negligat la noi, şi din aceasta negligare rezultă nu numai o viaţă administrativă la voia întâmplării, ci şi mari pagube materiale şi chiar morale.

Un control se exercità şi în vremea de demult, aşà numită a erei canonice-absolutistice din viaţa bisericii ortodoxe. Episcopul, singur cârmuitor pe atunci, îşi aveà organele sale de control pentru provinţa bisericească; iar pentru actele sale de

[1] P. Ven. Consistor mitropolitan, prin hârtia sa Nr. 269 M. 1923, a şi luat măsuri de acest sens cătră Consistoarele sufragane, în specială considerare la manuarea chestiunilor, atât de arzătoare şi importante în aceeaşi vreme, privitor la reforma agrară şi înzestrarea bisericii noastre sărace şi a aşezămintelor ei.

regim canonic aveà un presbiteriu — ca şi Consistoarele de azi — însă cu atribuţii de organe consultative. Rolul acestor organe, deşì «consultative», totuşi însemnau şi un control al exercierii puterii absolute din partea Episcopului.

Şi mai mult chiar: In cursul vremilor s'a organizat un sistem specific de inspecţiune, cam în felul următor:

Sinoadele episcopeşti provinciale îşi aveau organele lor pentru controlarea activităţii episcopilor, cari ca de pildă în Rusia, aveau datoria să raporteze anual sf-lui sinod până şi despre exercitarea jurisdicţiei de dispense canonice.

La eparhii se constituiau ca organe de control, d. ex. în vechiul Regat, aşà numiţii revizori eparhiali, cari controlau activitatea protopopilor.

Iar protopopii sunt inspectorii sau organe de control pentru viaţa bisericească din parohii.

In viaţa bisericii din mitropolia noastră însă, ori cât s'a enunţat prin concluze incidentate necesitatea unui control şi s'a creiat anumite Regulamente administrative, — totuşi nu s'au creiat organe permanente şi numai pentru control, cum ar fi fost bine, — iar controlul ce se face — când se face! — e de condiţii sui generis. Iată cum!

Voiu privì chestiunea controlului la eparhie şi dela eparhie în jos.

La eparhie: Episcopul, cu exercitarea jurisdicţiei sale didactice, preoţeşti şi în privinţa regimului canonic de dispensă nu stă — cu ştirea mea — în nici o legătură de control din partea cutărui organ al Sf. Sinod episcopesc, cu toate că, de ex. în Biserica cu regim autocratic din Bucovina, chiar şi dispensele canonice se tratează în Consistor, pe lângă dreptul Eppului însă, de a respectà ori nu părerea Consistorului.

Pentru Consistoarele eparhiale, figurează ca organ de control la noi, întâi, Episcopul, apoi, comisiunea de control a sinodului eparhial.

La protopopiat: Protopopii, întocmai ca în eparhie episcopii, sunt scoşi de sub ori ce fel de control organic şi sistematic din partea ori şi cui. Şi este aceasta un foarte mare defect al organizaţiei noastre bisericeşti.

De aceea:

a) Până când organele de superioritate ale episcopilor eparhiali să creieze organe de control pentru dânşii, se impune, ca o necesitate absolută, ca controlul, început în eparhie cu comisia sinodală de control pentru Consistor, să se extindă şi la protopopiat, creindu-se spre acest scop organe anume din partea Consistoriilor eparhiale. Numai în acest chip, prin asigurarea continuităţii de control, întreruptă azi la protopopiat, vom puteà asigurà bunul mers al lucrărilor administrative de ori ce natură din viaţa noastră bisericească.

Rezonarea aceea, că protopopilor li-s'ar puteà da organe de control numai persoane de o treaptă ierarhică cel puţin egală cu ei, este greşită, — pentrucă, în acest caz, ar trebuì, ceeace este imposibil şi nepracticabil, ca numai Episcopii să-i poată controlà pe protopopii de provinţă, iar un asesor-referent consistorial de pildă, nu, dacă nu e protopop sau chiar cu aceeaşi vechime în rangul de protopop. Şi atunci protopopii de provincie ar rămâneà şi pe mai departe, din rezoane ierarhice falş înţelese, tot necontrolaţi. Dar în aceeaşi vreme se admite la noi, ca bunăoară un protopop de provincie, care este subaltern de oficiu în raport cu asesorii-referenţi consistoriali, să poată controlà în numele sinodului eparhial pe un protopop şi asesor-referent din gremiu, şi chiar să conlucre la acel control şi membri mireni ai comisiunei sinodale de control.

Eu subscriu şi primesc de bună practica de control din partea sinodului eparhial, şi cer, prin urmare, ca şi faţă de protopopii de provincie să se inactiveze acelaş control din partea Consistorului, cu aceea deosebire, ca în materii de cultură, şcoală, avere şi socoţi să poată fi controlaţi şi de mireni delegaţi ai Consistorului eparhial.

Dacă un diacon poate vorbì şi chiar votà într'un sinod ecumenic tocmai şi în chestiuni de dogme, dacă este delegatul cutărui episcop, atunci, întreb eu: De ce, în chestiuni administrative, deci mai puţin delicate decât cele dogmatice, nu ar puteà chiar un simplu preot să figureze ca organ de control al Consistorului, întrucât acel organ ar aveà aptitudini speciale?

Ne trebue numai o simplă desbrăcare de preocupări — aş adauge: şi de concepţia ne-ortodoxă, după cari sfetnicii episcopului ar fi protopopii de provincie — şi atunci vom vedeà clar şi vom deslegà uşor şi misiunea controlului întrerupt tocmai la protopopiat.

Chestiunea controlului nu se epuisează însă cu atâta, când e vorba de buna îndrumare a vieţii bisericeşti şi mai ales de buna chivernisire a averilor bisericeşti! Iată: cum şi de ce.

Până la 1901 în eparhia noastră a Aradului sistemul de socoteli bisericeşti erà prea simplist şi insuficient. Atunci s'a introdus instrucţiunea epitropească Nr. 8591/901, cu începere dela 1 Ianuarie 1902.

Nevoia unei bune şi conştienţioase chivernisiri a averilor bisericeşti-şcolare şi fundaţionale mai cu seamă în comunele bisericeşti, erà foarte mare. Prin parohii, se risipeau multe averi de aceste, ori pentru nepriceperea de a chivernisì şi conduce socoteli, ori din lipsa de conştiinţă a organelor epitropeşti parohiale, precum şi din lipsa unui control efectiv din partea protopopilor tractuali şi din a Consistorului eparhial.

Drept ilustrare, voiu cità, fără a spune nume de persoane câteva cazuri invocate în raportul oficial al exactorului diecezan de atunci înregistrat la Consistor sub Nr. 891/1904.

In comuna fruntaşă N. interesele după capitale bisericeşti alocate la cassa de păstrare, ani de-a rândul n'au fost percipiate nicăiri, nici în jurnalele de cassă nici în raţiociniile aprobate. Dacă exactorul nu făceà lichidarea, interesele de 605 cor. 04 fil. erau perdute pentru biserică. Tot în aceea comună, epitropul cultual V. C. nu dăduse următorului său în slujbă 657 cor.

In comuna fruntaşe C., taxele de clopote, prapori şi ripizi, cari se plăteau în bani gata regulat înainte de înmormântare, între anii 1896—99 nu au fost jurnalizaţi şi trecuţi în socoţi, în sumă de peste 577 cor. Alte percepţiuni, de asemenea nu au fost introduse nicăiri, aşà că epitropul a fost judecat să restitue 3904 cor. bisericii, iar în vreme ce exactorul diecezan făceà lichidarea, preotul locului şi-a transcris averea pe rudenii şi apoi a răposat.

In comuna A. din Bănat, la epitropul rămăsese când a

murit (în 1898) suma de 1070 cor., averea s'a transcris pe minori; la desbaterea lăsământului nu s'a aflat cine să reclame restituirea averii bisericii, care nu se restituise nici până în 1904.

Şi aşà mai departe... In lipsă de un control prin organe speciale, averile bisericilor noastre cădeau pradă. Nu mai citez şi celelalte date dureroase din acel raport despre administrarea — mai bine zis: ruinarea — averilor bisericeşti din parohii, ci mă restrâng la concluzia raportului: «averile bisericeşti, şcolare şi fundaţionale, pe lângă chivernisirea de până acì, sunt expuse pericolului de a perì cu totul». Şi, pe deasupra, organele mai de seamă din provinţă — aşà glăsueşte acelaş raport — vedeau cu ochi răi pe exactorul diecezan, care scotoceà după asemenea disordini şi căutà să le aducă în rând. Iar exactoratul care ar fi fost atât de folositor pentru salvarea averilor parohiale şi pentru ridicarea moralului administraţiei noastre, a trebuit să înceteze după o activitate de 10 ani (1902—1912).

Cui prodest?

Din vremea mai apropiată de noi încă s'ar puteà evità cazuri de gravă recidivă de acelaş fel cu chivernisirea averilor parohiale, dela încetarea exactoratului diecezan încoaci.

Chestiunea aceasta a fost sulevată în deosebite rânduri şi în Sinodul eparhial. S'a constatat cifra mare de comune, cari sunt în restanţă de mulţi-mulţi ani de zile cu socotelile bisericeşti, culturale şi fundaţionale. De pildă, într'un raport special al senatului epitropesc cătră Sinodul eparhial din 1921 se constată un foarte mare număr de socoteli [1] parohiale — chiar şi protopopeşti — restante. De aceea, Sinodul eparhial, prin concluzul Nr. 35/922 reclamă măsurile «legale» ale Consistorului pentru a face să intre acele socoteli, spre a fi censurate.

[1] Intr'un *singur* protopopiat, cum ştiu, erau în anul trecut socoteli parohiale, restante dintre 1902—1918, peste 1600. Dacă s'ar fi păstrat funcţia de exactor diecezan, n'am sta în faţa acestei anomalii. Iar dacă stăm în faţa ei, cei competenţi întrebe-se: Dacă ar intrà acele cocoteli deodată la Consistor, pe lângă socotelile cari intră în regulă, *cine* şi *cum* şi *când* le-ar cenzurà, dacă nu se vor luà măsuri speciale pentru rezolvirea acestei chestiuni printr'un referent special, care trebue căutat şi aplicat numai pentru acest lucru!

Consistorul, ca senat epitropesc, — după încetarea exactoratului se restrânge la a censură şi aprobà numai preliminarele şi socotelile, cari i se înaintează. Aşà însă nu e bine, ci Consistorul trebue să-şi aibă pe lângă referentul censor al socotelilor ce intră, încă şi un exactor, care să meargă şi la faţa locului acolo, unde sunt scăderi de această natură.

b) De aceea propun:

α) să se restabilească exactoratul diecezan în condiţiile de organ de control faptic, nu numai pentru parohii ci şi pentru protopopiate;

β) exactorul diecezan să fie organ permanent al senatului epitroposc, pe lângă referentul socotelilor prezentate la Consistor şi să aibă de a merge la control acolo unde va fi exmis de senatul epitropesc, precum şi acolo unde se va convinge dânsul că e necesar să meargă din propria sa iniţiativă;

γ) dotaţia şi situaţia exactorului să fie similară cu cele ale unui asesor-referent epitropesc;

δ) pe lângă dotaţia regulată a exactorului, să se asigure aceluia un oarecare procent după sumele ce le va fi găsit ca rău administrate, iar sumele aceste — drept pedeapsă pentru chivernisitorii răi — să fie judecate în sarcina acelor chivernisitori.

Fără de asemenea măsuri pentru inactivarea unui control pe toată linia vieţii noastre administrative nu vom puteà salvà nici buna reputaţie administrativă a autorităţii diecezane, nu vom puteà asigurà nici bunul mers al administraţiei eparhiale în totalitatea ei, şi nici măcar averile bisericeşti, şcolare şi fundaţionale ale bisericilor noastre parohiale.

II. O concepţie greşită despre administraţia bisericească.

1. Felul de concepţie şi activitate a administraţiei noastre bisericeşti încă cere câteva caracterizări.

Administraţia noastră bisericească, cum spuneam la început, nu cuprinde în sine misiunea didactică şi sfinţitoare a bisericii, decât numai într'o foarte minimală măsură. Ci cuprinsul ei îl dau actele de regim sau cârmuire în chestiuni administrative bisericeşti, şcolare şi epitropeşti.

Cu senatele şcolar şi epitropesc suntem în curat ce misiune au şi ce activitate desvoltă.

Senatul bisericesc, care trebue să fie expresiunea cea mai fidelă şi mai pregnantă a vieţii noastre bisericeşti în sensul ei specific, — iată ce sferă de agende are la noi, la Consistorul din Arad. Luăm de pildă anul 1916.

In acest an, senatul bisericesc aveà 1768 esibite. Chestiunile din acele acte au fost rezolvite dupăcum urmează:

1294 esibite pe cale prezidială, deci fără de şedinţă consistorială, fiind ele în stadiul de întregirea actelor; şi numai în 474 cazuri s'au adus hotărâri consistoriale, deci chestiuni de fond sau de «merit».

Să sortăm acum acele hotărâri consistoriale ale senatului bisericesc dela 1916, mai ales că, atât mai nainte vreme, cât şi de atunci încoaci, ogaşul a fost acelaş şi deosebire de concepţie nu va fi fost nici în trecut, nici de atunci încoaci.

Iată specificarea concluzelor:

măsuri pentru alegere de capelani şi preoţi în parohii	66
măsuri pentru provederea parohiilor cu administratori	45
dispoziţii în cazuri de moarte ori deficienţa preoţilor	33
dispoziţii în procese disciplinare ale preoţilor	39
chestiuni de ale clericilor dela institut	18
alte chestii dela seminar: zidire, studiu, ferii, salarul profesorilor	15
dotaţia protopopilor	2
zidire de biserică	1
ajutoare pentru biserici	4
costumul preoţesc	2
certe în jurul beneficiilor preoţeşti (cortel, congruă, scumpete, bir)	23
arândarea sesiilor parohiale	68
chestii ale fondului preoţesc: ajutoare, datorii	74
chestii matrimoniale (divorţuri etc.)	22
cvalificarea preoţilor	1
chestii constituţionale (listele sinod. parohiale, restaurări în parohii, strămutarea preoţilor)	14
concubinaj şi sectarism	2

procese pentru datorii bisericeşti şi datorii şterse 4
în chestia oficiilor parohiale 8
date statistice bisericeşti şi rapoarte 3
în chestii de rit (certe pentru venite dela liturghie, ajutor cantoral, parastas) 6
testamentul unui protopop 1
recomandarea predicilor «Mângăiaţi poporul» 1
de ale războiului (preoţi militari, refugiaţi, soldaţi, soţii de soldaţi, internări) 22

Din acest tablou despre hotărâri bisericeşti se vede: ce puţine preocupaţii, cu adevărat bisericeşti, dau tonul în lucrările unuia din cele mai «bisericeşti» senate ale Consistorului. Tabloul acesta ne dă dovadă, că administraţia dela senatele «bisericeşti» nu are nici o preocupare pentru misiunea didactică a bisericii, iar în partea misiunei sfinţitoare a aceleia se mărgineşte exclusiv la chestiuni tehnice (renovări, zidiri de biserici etc.). Un singur element didactic este: recomandarea predicilor părintelui protopop de atunci Dr. I. Lupaş şi soţii: «Mângăiaţi poporul». Incolo, curat numai chestii de administraţie sterilă.

Cu această administraţie, evident, nu vom puteà pune Biserica în ogaşele spirituale; nu, deoarece, în această privinţă, lipseşte cu desăvârşire munca de iniţiativă a episcopatului întocmai ca şi aceea a Consistoarelor.

Lipseşte acţiunea de iniţiativă, din pricina că — dupăcum am văzut — această bună lege bisericească, care este Statutul Organic şi care îşi are deschise portiţe constituţionale şi înspre terenul de activitate didactică şi sfinţitoare, nu am ştiut-o practică, pentrucă nu am pătruns pe deplin în intenţiile acelor «portiţe deschise» în Constituţie, despre cari am vorbit.

Şi tocmai de aceea, când agendele materiale în special financiare ale fondului preoţesc, ieşeau la suprafaţă din intenţii de bună gospodărie materială, — s'a găsit expedientul, încă pe la 1909, pentru a se alege un referent al acelui fond; au rămas însă în împărăginire: problemele de natură didactică şi sfinţitoare ale bisericii, problema păstoririi, problema fixată în însuşi Statutul Organic de a remedià viaţa religioasă-morală.

Este de tot logic şi e numai o consecinţă fatală că s'a ajuns la acest sfârşit, şi la altul nu se puteà ajunge de fel. Nu, pentrucă — precum este prea adevărat — în centrul episcopiei n'am avut, de o parte, oameni cu cultură teologică şi cu înţelegere superioară pentru lucrările lui Dumnezeu în biserică, şi pentrucă, de altă parte, activitatea centrelor noastre ierarhice — între asemenea împrejurări şi lipsiţi de mijloacele materiale a fost pururea determinată, nu de impulsurile cari trebuiau să se fi trezit la guvernul diecezan, ci de provinţă şi de esibitele — plânsori, cereri şi rapoarte — venite din afară.

Astfel, am avut, de pildă sub durata răsboiului, un caz caracteristic: Preoţii din Arad, în frunte cu actualul Prea Sfinţit dela Oradea-mare, se angajează benevol să cerceteze spitalele cu soldaţi români răniţi. Şi nu ni-s'a încuviinţat acest lucru, fiindcă la Consistor nu sosise din nici o parte până atunci o recercare — un «exhibit».

Servească toate aceste fapte şi împrejurări ca tot atâtea motive şi îndemnuri, pentruca organele în drept ale Bisericii noastre să caute cărările ce duc către spiritualizarea concepţiilor noastre despre misiunea bisericii şi despre administraţia bisericească, servească drept îndemn pentru complectarea aparatului actual administrativ cu oficii, cari să răspundă îngrijirilor, pentru satisfacerea misiunii de căpetenie — didactice şi sfinţitoare — a Bisericii şi pentru o altă recrutare a slujitorilor administraţiei din centrele noastre administrative bisericeşti!

2. După felul incomplect ca oficii bisericeşti şi cu o activitate redusă numai la chestiuni de administraţie curentă de hârtii şi cu insuficienţă de personal corăspunzător misiunei Bisericii, centrele noastre bisericeşti au mai căzut şi într'un alt mare rău: în birocratism, sau slujba «meselor» verzi.

Cineva erà bun slujbaş, dacă-şi mântuià exhibitele de pe masa de scris şi să fie în aşteptarea altora, nouă.

Eu nu fac recriminări personale, ci numai constatări obiective, cum ni-a fost concepţia şi cum s'a petrecut lucrurile.

Atunci, ce deosebire este — căci trebue să fie o deosebire — între administraţia bisericească şi între administraţia politică sau îndrumarea unui institut comercial ori economic?!

Birocratizarea aceasta este directa negaţie a apostoliei, care trebue să se afirme în viaţa bisericii chiar şi în cuprinsul actelor de regim constituţional.

Ni s'au sporit «agendele» administrative? Admit! Dar atunci sporească-se şi personalul de serviciu.

Când Sf. Apostoli li-se sporiseră «agendele», între cari erau şi agapele sau ospeţele creştineşti ale îngrijirii de cei săraci — cu cari agape eră împreunată în prealabil şi cuminecarea credincioşilor — sf. Apostoli au rezonat astfel: «Nu este cu plăcere nouă, ca lăsând cuvântul lui Dumnezeu, să slugim meselor. Iar noi — continuă sf. Apostoli — întru rugăciune şi întru slujba cuvântului ne vom zăbovì» (Fapt. Ap. VI 2 şi 4). Şi imediat s'au ales cei şapte diaconi.

Procedura aceasta şi mai ales motivarea are un tâlc şi o semnificaţie îndatoritoare până şi azi în Biserică. In Biserică, adecă nu e îngăduit să se neglige elementul didactic (slujba cuvântului) şi cel sfinţitor (rugăciunea şi toate celelalte mijloace de sfinţire).

De aceea, întemeiat şi pe această poruncă apostolică, precum şi pe scăderile, cu cari ne-am interpretat şi practicat buna noastră lege bisericească de până acì, ceream, mai la început, complectarea aparatului administrativ cu oficii corăspunzătoare misiunei specifice — didactică şi sfinţitoare — a Bisericii.

Introdus odată acest element în cadrele organizaţiei noastre bisericeşti, funcţionarea aparatului nostru administrativ îşi va primì echilibrul cuvenit, şi ca organizaţie precum şi ca fel de afirmare. Atunci, sperăm, birocratismul de azi îşi va consumà energiile într'un mod mai folositor pentru Biserică, privită ca instituţiune precum şi ca şi colectivitate de suflete, cari şi ele îşi au în legătură cu Biserica aşteptările lor fireşti pe cari dacă nu le satisfacem noi, caută să şi le satisfacă la secte.

Dar birocratismul acesta, păgubitor în efectele sale, îşi are şi el o explicaţie firească, în multiplicitatea chestiunilor ce se acumulează azi în era administraţiei prin «scrisori» şi nu prin «cuvântul lui Dumnezeu propovăduit dela suflet la suflet». Sporirea lucrurilor administrative implică în sine pornirea firească de a ţi le luà de pe cap, cum numai poţi. De acì

vine, că şi dela Consistor, în jos către organele sale subalterne, dar şi din partea acestora către Consistor, merg prea multe scrisori necomplecte, cari cer o adjustare oarecare.

Nu se poate contestà nici aceea, că de pildă unele oficii protopopeşti, în loc de o adjustare cuvenită a chestiunilor ce le trimit la Consistor, se mărginesc la simpla trimitere a acelora la Consistor. Atari oficii protopopeşti fac Consistorului numai un simplu serviciu postal care are desavantajul dublu: că atari chestii ajung la centru mai târziu decât ce ar ajunge dela mâna jălbitorilor ori dela a celor ce au cereri de făcut către Consistor, apoi, că asemenea trimiteri la Consistor reclamă timp şi muncă — perdute înzădar — cu înregistrarea aici, cu rezolvirea prin referenţi, cu copiarea în cancelarie, cu expediarea de acolo la protopopiat; cu altă serie de înregistrare, referadă şi expediţie dela protopopiat la respectivul oficiu parohial.

Nu erà oare mai bine ca asemenea adjustări să se fi făcut dintr'o dată şi în timp mai scurt şi cu cruţare de timp şi de muncă, la protopopiate?

(Urmează.) **Dr. Gh. Ciuhandu**, asesor consist., Arad.

Vicontele Alban

Truditii[1].

II.

Am lăsat aceste familii nenorocite să-şi termine lucrul lor din fiecare zi şi ne-am dus să vedem nu departe de oraş pe alţi lucrători condamnaţi să lucreze în fundul pământului pentru ca să scoată de acolo combustibil pentru sobele noastre şi principalul element al industriei.

A trebuit să coborâm în nişte puţuri adânci, să trecem prin galerii imense mai nainte de a ajunge la atelierele subterane, care cuprind mii de lucrători lipsiţi de aer şi de dulcea lumină a soarelui. Am vorbit cu mulţi dintre ei. Nu se plângeau; ci erau aproape mulţumiţi

[1] Vezi «Revista Teologică», Nr. 5, anul XIV.

că își pot câștigà astfel sărăcăcioasa lor existență. Erau fericiți, că pot vedeà soarele odată pe săptămână și că-și petrec ziua Domnului în desfrâu și beție. «Când vom îmbătrânì, spuneau ei, ne va primì spitalul în care vom murì și atunci totul se va sfârșì.»

Aceste cuvinte m'au întristat mult. — «Ei cum dragii mei, le-am spus, puteți să vă lipsiți voi cu totul de hrana sufletească, care v'ar mângăià în necazurile voastre și v'ar sprijinì în lucrările voastre penibile? Nu vi s'a arătat la începutul carierei voastre împlinită numai în umbră, aceà zi curată și strălucitoare rază de fericire supremă, pe care o așteaptă toți urgisiții vieței, toți cei săraci și întristați, atunci când ei și-au purtat toate necazurile cu răbdare și curaj!? O, dragii mei, amintiți-vă de Dumnezeul copilăriei voastre! Gândiți-vă că înaintea Lui, voi sunteți egali cu acești oameni, care au avut parte de ranguri, putere și bogăție. Soartea lor vi se pare fericită și de dorit, dar gândiți-vă, că este o altă viață, unde nimenea nu-și va duce nici aurul său, nici pământurile sale și nici vre-una din toate deșertăciunile omenești.

Acolo e fericire fără de sfârșit, așteaptă numai pe oamenii bogați în credință, în milă, răbdare, suferință și nevoi. Dacă n'ar fi astfel, Dumnezeu ar mai fi drept? Și El e dreptatea infinită. Dragii mei, vă rog cugetați la aceste cuvinte. Ele să vă înalțe sufletele, să vă dea demnitatea de fii al lui Dumnezeu și să vă facă să priviți munca voastră aspră și neîntreruptă, ca o ispășire sfântă. In adâncimile acestui pământ — dat omului ca el să-și scoată hrana sa întru sudoarea frunții, voi să adorați voința suverană a Providenței. Aduceți laude Domnului și încurajați-vă unii pe alții, ca să puteți terminà cu bine călătoria voastră tristă de acì de pe pământ și să suspinați după aceà zi mult dorită de adevăratul creștin, în care sufletul vostru va plutì în frumusețile veșniciei!»

Acești nenorociți, păreau mai mult mirați decât mișcați de această vorbire neobișnuită lor; căci de mult uitaseră — și poate că niciodată n'au știut — care erà

demnitatea sublimă a omului după renaşterea sa prin Iisus Hristos. Mulţi mi-au arătat dorinţa de a fi instruiţi în adevărurile aşà de mângăietoare, pe care eu le readuceam în memoria lor. Episcopul desigur că nu va uità să le trimită un lucrător al Evangheliei.

— «Cât am fi noi de fericiţi, spuneau ei, să credem toate aceste lucruri şi să sperăm la o aşà de frumoasă răsplată, pentru un sacrificiu aşà de mic. Dumnezeu ne cere puţin, şi dacă El ne primeşte în împărăţia Sa, bunătatea Sa nu se aseamănă cu a oamenilor; căci aceştia ne fac să lucrăm pentru ei şi ne plătesc cât pot mai puţin; în timp ce Dumnezeu n'are nevoe de noi şi vrea să ne răsplătească cu bogăţiile veşnice, în dar!»

— Da copii mei, le-am zis, da, aşà e. Bunătatea lui Dumnezeu întrece mărinimia oamenilor, după cum Creatorul întrece creatura decăzută. Pentru voi a spus Mântuitorul: «Fericiţi cei ce suferă că aceia vor fi mântuiţi». Şi în numele Său adaog: «Fericiţi cei lipsiţi de lumina pământească, căci aceia se vor bucurà de lumina veşnică în cer!»

*
* *

Am părăsit apoi aceste locuri triste subterane. Văzând lumina zilei şi respirând un aer curat în pieptul meu apăsat, n'am putut să mă împiedec de a nu mă gândì la aceşti oameni urziţi de organizaţia socială să fie lipsiţi de ceia ce natura a dat din belşug la toate fiinţele omeneşti.

Ce soartă înspăimântătoare, îmi spuneam eu, este acolo, unde nu se află gândirea religioasă, care să întărească, să mângăie şi să aline. Dacă n'ar pătrunde în inimile acestor nenorociţi speranţa unei vieţi viitoare şi a unei fericiri, pe care o putem câştigà cu ajutorul răbdărei creştine, atunci nu ne-am mirà să-i vedem într'o bună zi ridicându-se şi înarmându-se contra acelora, care nu le vor păreà decât ca nişte asupritori aspri şi lacomi[1].

---

[1] Aceste cuvinte au fost scrise cu mult înaintea răsboiului mondial, care le-a confirmat deplin. *(N. tr.)*

Unde există vreo societate, în care lucrătorii să fie înfrânaţi numai prin teama de pedeapsă!? In zadar li s'ar dovedì, că inegalitatea condiţiunilor sociale e necesară la progres şi la desvoltarea civilizaţiei şi industriei; că o împărţire egală a bunurilor ar aduce repede o mai grozavă inegalitate şi o mai mare mizerie! Puţin i-ar interesà arătarea acestor adevăruri. Ei ar voì, la rândul lor, să se bucure măcar pentru câteva momente de o stare mai bună. Pământul şi toate bunurile nu ar fi atunci decât o pradă enormă, răpită mai întâiu de hoardele celor înfometaţi şi mai pe urmă ar devenì din nou partea celor mai tari şi mai iscusiţi. Sclăvia se va renaşte ca singura garanţie a nouei stări sociale şi lumea ar fi iarăşi ceia ce erà înainte de venirea Mântuitorului.

O, puternici ai pământului, bogaţii şi fericiţii veacului! Dacă voi doriţi să vă păstraţi autoritatea voastră, bogăţiile şi odihna voastră, lăsaţi cel puţin acelor nenorociţi dragostea şi speranţa împărăţiei lui Hristos. Nu le răpiţi această credinţă. Fiţi de asemenea miloşi! Interesul vostru este acì de acord cu credinţa. Religiunea este scutul vostru cel mai bun. Ea este singura voastră scăpare. Ce lucru minunat! Religia, care apără pe cei săraci, este totuşi şi cea mai puternică apărare a celor bogaţi!....

* * *

Tot cugetând astfel cu conducătorul meu, am ajuns în oraş la ora când lucrătorii se întorc în locaşurile lor mizerabile.

Am dorit să revedem familiile, ce le vizitasem de dimineaţă. Binefacerile episcopului răspândiseră puţină bucurie printre aceşti nenorociţi. Ele ajutaseră întru câtva la hrana lor sărăcăcioasă. Le-am spus cuvinte de mângăiere şi speranţă şi le-am adăogat sfatul, să se îngrijească de instrucţia copiilor lor, dându-le exemple frumoase mai cu seamă în Duminecì şi sărbători.

— Dar, au răspuns ei, copii noştri trebue să lucreze şi ei pentru a ne ajută să-i hrănim şi apoi Dumineca se cade să ne veselim şi noi puţin.

— Dragii mei, le-am spus, dacă voiţi ca copii voştri să iasă din starea mizerabilă în care sunteţi voi şi ca ei să fie în viitor ajutorul vostru, nu le slăbiţi mânile cu o muncă timpurie. Mai bine încredinţaţi-i sufletelor caritabile şi pioase, care vi-i cer şi cari vor şti să-i hrănească. De altfel, ceea ce cheltuesc cei mai mulţi dintre voi Dumineca, în beţii şi desfrâu, face mai mult decât câştigul acestor sărmani copii. In ameţeala unei beţii stupide, voi pierdeţi hrana copiilor voştri, puterile lor şi chiar viaţa lor, pe lângă sănătatea şi inteligenţa voastră.

— Dragii mei! Vă conjur, petreceţi cu sfinţenie ziua Duminecei, ascultaţi cuvântul Domnului, luminaţi-vă cu lumina Sa veşnică, reaprindeţi energia voastră stinsă şi gândiţi-vă că puteţi să vă faceţi bineplăcuţi lui Dumnezeu, cei mai deaproape moştenitori ai împărăţiei Sale!....

I-am înfăţişat apoi episcopului spectacolul trist, ce l-am văzut în timpul acestei zile.

— Ei bine, fiul meu, mi-a răspuns el, nu pe dreptate ţi-am spus eu, că în sânul bogăţiei celor mai frumoase oraşe, este un vierme ce o roade şi o ameninţă? Cea mai mare parte din oameni nu-l ştiu, sau se fac că nu-l ştiu, pentru a nu fi tulburaţi în plăcerile lor. Dar noi, dragul meu, trebue să sondăm adâncimea răului şi să ne sforţăm să-l vindecăm. Precum bine ai spus acestor nenorociţi, singura scăpare este în religiunea noastră, care este cu totul socială. Să lucrăm deci spre a o face cunoscută tuturor; căci toţi: şi săraci şi bogaţi, are deopotrivă nevoe de ea.

Nenorociţii, deci n'au adevăraţi protectori decât pe slujitorii Dumnezeului celui bun şi inimile pioase, care văd în fiecare sărac un prietin al Mântuitorului şi un frate, pe care trebue să-l uşureze. Numeroase daruri se primesc şi se împart în fiecare zi; dar ele nu pot să

împlinească nevoile imense, ce cresc neîncetat, prin înmulţirea cauzelor, care fac să se nască şi să dăinuiască mizeria. Episcopul nostru le vede cu durere şi inima sa plină de dragoste caută să depărteze răul, stingându-l din rădăcini. De-ar puteà el să lumineze şi pe săraci şi pe bogaţi asupra intereselor comune! De-ar puteà — ajutat de cei bogaţi — să decidă pe cei săraci să dea copiilor lor o cultură creştină, care să-i ridice din starea lor de plâns şi să-i aducă la fericire, printr'o muncă inteligentă, unită cu virtutea!....

Trad. de Pr. I. N. Ionescu.

Mitropolitul Şaguna în lumină europeană[1].

«Serbări mari au avut loc pe la mijlocul lui Octomvrie la Sibiiu în Transilvania, unde Românii ortodocşi din Ungaria, întruniţi în mare număr, au comemorat pe un mare dispărut: pe ilustrul arhiepiscop şi mitropolit Andrei baron de Şaguna cu ocaziunea centenarului naşterii sale. La această comemorare — care nu erà numai o sărbătoare a bisericei, dar şi o sărbătoare naţională, — s'au asociat toţi Românii din imperiu (cei

[1] Cu ocaziunea aniversărei de o sută de ani a naşterei lui Şaguna, din Oct. 1909, cunoscutul ziar belgian «*L'Indépendance Belge*» din Bruxelles a publicat în numărul său dela 8 Noemvrie al acelui an o scrisoare mai lungă a unui corespondent ocazional al său din Viena, care semnează G. M. Britannicus şi care înfăţişează dela această tribună europeană remarcabila personalitate a lui Şaguna.

In Iunie trecut când cu aniversarea a cincizecea a morţii marelui arhiereu, unii admiratori ai lui cari ştiau de acest articol, ar fi vrut să-l publice; dar negăsind nicăiri numărul respectiv din «*L'Indépendance Belge*», n'au putut face aceasta la timp.

Găsind zilele acestea printre hârtiile mele acest număr al ziarului în chestiune cu articolul de care vorbesc, am crezut util să-l traduc şi să-l pun la îndemâna publicului nostru cetitor, spre a vedeà cum este înfăţişată personalitatea impunătoare a lui Şaguna de pe una din tribunele publice europene, din cele mai apreciate. Scrisoarea-articol de care vorbim erà datată din Viena dela 22 Oct. 1909 şi a apărut în ziar sub titlul: *Un mare Român,* şi cu subtitlul: *Un mare Principe al Bisericei. — Arhiepiscopul-mitropolit Andrei baron de Şaguna.*

Prof. G. Moroianu, dela Academia comercială, Cluj.

ortodocşi precum şi cei greco-catolici) de asemenea şi Românii din Regatul liber căci pretutindeni de cele două părţi ale Carpaţilor servicii divine au fost ţinute în biserici şi în afară de principalele centre româneşti din Ardeal ca Sibiiul, Braşovul, Aradul, Haţegul etc. conferinţe au fost ţinute în acelaş timp în principalele oraşe ale României ca Bucureşti, Iaşi, Craiova, Galaţi, Ploeşti etc. în cari bărbaţi eminenţi au glorificat viaţa şi opera unuia din cele mai frumoase genii cu care neamul românesc se poate cu drept cuvânt mândrì.

Cine a fost Şaguna? A fost un mare preot nu numai al ortodoxiei, dar şi al întregei creştinătăţi, aş zice chiar al umanităţei, pe care a onorat-o în mod înalt prin actele vieţei sale. Un mare preot şi un mare creştin a fost Şaguna, pătruns de un spirit liberal şi democratic, pe care el l-a imprimat tuturor operilor lui, după cum vom vedeà mai la vale. Dar el n'a fost numai un venerabil principe al bisericei; el a fost în acelaş timp un mare om de Stat, un fin şi încercat diplomat şi un conducător şi organizator incomparabil.

Şaguna a guvernat biserica ortodoxă română din Transilvania şi Ungaria dela 1846 până la 1873, făcând-o să iasă din ruina şi umilirea în care o cufundase mai multe veacuri de persecuţiuni şi de nedreptăţi comise împotriva neamului românesc. El venise în fruntea bisericei sale ca arhimandrit şi vicar general în 1846 şi în 1848, mulţămită calităţilor excepţionale ale puternicei sale personalităţi; împăratul Ferdinand îl numise episcop al Transilvaniei. Şaguna erà cu drept cuvânt un om de o inteligenţă fără păreche, — baronul Eötvös, marele ministru maghiar, ziceà despre el că aveà inteligenţa cât jumătatea unui întreg popor. La această inteligenţă strălucită Şaguna unià un adânc spirit de pătrundere, o supleţă deosebită şi un tact minunat, calităţi ce erau admirabil complectate printr'o frumuseţe bărbătească, o statură înaltă, o înfăţişare impunătoare şi trăsături de o energie şi de o distincţiune cari impuneau respectul şi admiraţiunea. Când el îşi făceà intrarea la vr'o adunare, cum erà Senatul imperial din Viena, sau la Curtea împărătească, toate privirile se întorceau ca prin farmec către acest om extraordinar, care se păreà că aparţine unei alte lumi superioare şi mai idealiste decât a noastră.

Mulţămită acestor calităţi excepţionale ale personalităţei sale fizice şi morale şi mulţămită de asemenea patriotismului şi nesfârşitului său devotament către Casa habsburgică, acest mare prelat a ştiut să câştige simpatia şi încrederea hiper catolicei Curţi din Viena, căreia el i-a adus servicii foarte mari în decursul şi după revoluţia dela 1848, când tronul Habsburgilor s'a clătinat un moment sub viforul revoluţiunei maghiare, care-l ameninţă să-l arunce în prăpastie.

Dar dacă Şaguna a servit cu credinţă Casa de Habsburg, aceasta la rândul ei a recompensat devotamentul său şi acela al Românilor prin octroarea unei întregi serii de drepturi de ordin politic religios şi cultural pe care actualul împărat Francisc Iosif — sub impresia marilor lor sacrificii pentru tronul lui, — le-a acordat după revoluţie Românilor din Ardeal.

Aproape tot ce posedă azi Românii din Ungaria pe terenul instituţiunilor culturale şi naţionale, ei le-au obţinut prin Şaguna, care direct sau indirect a ajutat neamul întreg la ridicarea lui politică. De altfel tocmai pentru conservarea acestor drepturi câştigate cu atâtea sforţări, — şi foarte violent atacate îndată ce Şaguna a murit — vedem noi dându-se în zilele noastre aceste lupte îndârjite între Maghiarii şi Românii din Ungaria, lupte cari consumă cea mai frumoasă parte din energia şi inteligenţa acestor două popoare făcute cu toate astea ca să se înţeleagă poate într'o zi. Zic, să se înţeleagă, căci încăpăţânarea Maghiarilor în politica lor de maghiarizare cu orice preţ, şi rezistenţa tot atât de îndârjită a Românilor ca şi a celorlalte neamuri (nemaghiare), nu poate conduce în mod logic decât la o catastrofă care — ar puteà să târască după sine însăşi existenţa monarhiei.

Inainte de isbucnirea revoluţiunei, Şaguna, graţie marelui său prestigiu la Curte, obţinù dreptul pentru Românii din Ardeal de a se întrunì într'o mare adunare naţională unde ei trebuiau să-şi facă cunoscute doleanţele lor. Adunarea a avut loc pe câmpia din apropierea Blajului (Blasendorf în nemţeşte, Balázsfalva în ungureşte) care de-atunci se numeşte Câmpia Libertăţei, în ziua de 15 Maiu 1848, adunare la care participă peste patruzeci de mii de Români din toate unghiurile ţărei, în marea lor majoritate ţărani. Şaguna cu ceilalţi conducători intelectuali

ai Românilor: Bărnuţiu, Bariţiu, Papiu Ilarian şi alţii, au formulat acolo programul politic al Românilor din Monarhie, ale cărui puncte esenţiale erau, desfiinţarea iobăgiei, autonomia naţională a tuturor Românilor din Imperiu, cu toate drepturile ce decurg din ea şi credinţă nestrămutată împăratului şi împărăţiei, pentru apărarea cărora Românii se declarară gata a luà armele împotriva revoluţionarilor unguri. O deputaţiune fu aleasă în cap cu Şaguna, care trebuià să prezinte omagiile şi dezideratele Românilor împăratului la Viena. După ce au jurat credinţă împăratului şi neamului lor, Românii s'au împrăştiat spre a merge să ia armele pentru apărarea vetrelor lor şi a legitimităţei monarhice.

Este foarte important de a reamintì aici, că pe când trupele împărăteşti regulate fuseseră forţate pretutindeni să se retragă în faţa revoluţionarilor unguri, un *singur punct*, în *toată monarhia*, a rezistat eroic atacurilor acestora până când revoluţia a fost în fine înfrântă. Acest punct îl constituiau Munţii Apuseni ai Ardealului dimprejurul Abrudului, unde *legiunile române* se concentraseră sub conducerea unui brav general improvizat Avram Iancu, şi luptând, — o Doamne! — cu ce arme rudimentare, cu tunuri pregătite de ei înşişi din lemn de cireş. Dar idealul lor, credinţa lor în drepturile lor inprescriptibile şi în dreptatea împăratului le-a dat tăria ca să respingă de mai multe ori pe năvălitorii unguri, cari voiau să le ocupe munţii — şi să reziste vitejeşte până la sfârşit.

Pe când revoluţiunea maghiară erà în plină furie, în Ungaria şi Ardeal, Şaguna de acord cu guvernatorul civil şi militar al acestei provincii, Baronul Puchner, a trecut Carpaţii spre a merge la Bucureşti să ceară generalului Lüders, comandantul trupelor ruseşti, cari ocupau la aceà epocă Principatele Dunărene, să treacă în Transilvania, spre a venì în ajutorul Românilor, Saşilor şi al celorlalte naţiuni nemaghiare atacate de revoluţionari, cu alte cuvinte pentru a apărà cauza împăratului. Generalul rus a răspuns că îndată ce ar primì dela Ţar un ordin în acest sens, el ar coborî cu trupele sale în Ardeal, ceeace s'a şi întâmplat de altfel curând după aceea. Şaguna făceà acest demers fiind adânc convins că popoarele Austriei nu se puteau regenerà decât prin imperiu, strângându-se în jurul tronului

Habsburgilor şi salvând monarhia. Cu o intuiţie care-i erà proprie, el înţelesese chiar atunci egoismul Maghiarilor, cari voiau totul numai pentru ei; şi politica acestora din ultimii patruzeci de ani, a justificat pe deplin temerile ilustrului episcop al Ardealului.

Dela Bucureşti Şaguna, — pe al cărui cap se pusese un premiu în Ungaria de către Kossuth, — şi-a continuat drumul către Viena printr'un mare încunjur, străbătând călare şi în sanie pe o iarnă extrem de friguroasă Moldova, Bucovina şi Galiţia, ajungând în Viena la 4 Februarie 1849, de unde plecă imediat spre Olmütz unde Curtea împărătească se retrăsese emoţionată de agravarea evenimentelor din Ungaria. Impăratul Francisc Iosif îl primì chiar a doua zi după sosirea lui acolo, îi mulţumì pentru devotamentul lui şi al conaţionalilor lui români, îl acoperì de atenţii şi-i făcù onoarea să-l invite la masa imperială.

In decursul celor trei săptămâni cât a stat la Olmütz, împăratul i-a acordat trei audienţe. Se poate de aici judecà câtă consideraţie aveà împăratul pentru consiliile acestui distins bărbat.

Dela Olmütz Şaguna se duse la Praga spre a prezentà omagiile lui fostului împărat Ferdinand şi părinţilor tânărului monarh Arhiducelui Carol şi Arhiducesei Sofia. Toţi apreciară calităţile superioare ale lui Şaguna şi văzură în el un apărător curajios al cauzei împăratului, acolo departe, la extremităţile orientale ale monarhiei.

După ce revoluţia a luat sfârşit şi după ce ţara a fost pacificată Şaguna rămase şi mai departe unul din sfătuitorii cei mai devotaţi şi cei mai ascultaţi ai împăratului Francisc Iosif. Acesta îl acoperì de onoruri, numindu-l consilier intim, dându-i titlul de baron (el a fost cel dintâi baron între cei trei transilvăneni cari primiră acest titlu [1]) şi decorându-l cu marele cordon

[1] Ceilalţi doi au fost Generalul mareşal campestru Popp, fost aghiotant al împăratului, şi Colonelul Ursu de Marginea, celebrul apărător al fortăreţei Lissa (în insula cu acelaş nume din Marea Adriatică) care în 1866, în fruntea unui pumn de soldaţi, a rezistat eroic mai multe zile de-arândul atacului flotei italiene, înlesnind astfel celebra victorie pe care Amiralul austriac Tegetthoff a câştigat-o împotriva Amiralului Persano. Ursu a primit după acest strălucit fapt de arme titlul de baron.

al Ordinului Leopold, pe care i-l trimise împreună cu o scrisoare afectuoasă în care Maiestatea Sa îi spuneà lui Şaguna: «că în persoana lui el dintingeà credinţa naţiunei române, care în toate împrejurările dăduse probe de un devotament nestrămutat către tron şi către împărăţie».

O tempora.......

Câţiva ani mai târziu, Şaguna sprijinit pe documente, dovedì cercurilor diriguitoare ale Monarhiei, şi înainte de toate Împăratului, dreptul istoric pe care-l aveau Românii ortodocşi din Transilvania de a aveà o mitropolie a lor, autonomă, căci până atunci ei erau incorporaţi în Patriarhia sârbească dela Karlovitz. In 1864 în ajunul Crăciunului catolic, împăratul Francisc Iosif în marea lui bunătate pentru Şaguna îi mai rezervă încă o mare surpriză. Majestatea Sa binevoià să-l anunţe, că prin decret a reînfiinţat vechea mitropolie română ortodoxă a Ardealului, independentă de Patriarhia sârbească din Ungaria, şi că îşi făceà o plăcere, ziceà generos monarhul, de a numì pe Şaguna *prim arhiepiscop al Transilvaniei şi mitropolit al Românilor ortodocşi din Ungaria şi Ardeal.*

Acest succes a fost sărbătorit pretutindeni ca un eveniment naţional, şi prima grije a noului arhiepiscop-mitropolit a fost de a asigurà bisericei sale astfel reconstituită o autonomie durabilă în limitele căreia poporul său iubit să se poată desvoltà din punctul de vedere moral, cultural şi naţional. Un proiect de lege, redactat de el însuşi, care garantà această autonomie şi căruia i se anexase un Statut Organic pentru administrarea bisericei şi a şcoalelor cari depindeau de dânsa, fu aprobat la locurile mai înalte. Având şi concursul celor doi mari oameni de Stat Déak şi Eötvös ca şi cari Ungaria mai aveà încă în acele vremuri, Şaguna reuşì să facă din proiectul său o lege fundamentală a Statului ungar, art. IX. din 1868, care a fost votată de parlamentul din Budapesta în 1868 şi înscrisă în *Corpus juris Hungarici.*

Statutul Organic de care vorbesc mai sus este un fel de Constituţie, care încredinţează administraţia tuturor intereselor Bisericei române ortodoxe din Ungaria şi a şcolilor cari depind de ea unui congres naţional, care nu este altceva decât un mic

parlament compus din 90 de membri români, aleşi prin sufragiul universal al credincioşilor. In acest număr de deputaţi, membri eclesiastici intră cu o treime *şi membri laici cu două treimi*, lucru care ar intrà probabil cam greu în concepţia celor mai mulţi eclesiastici din Occident. Dar tocmai prin această organizaţie democratică şi liberală, Şaguna care înţelege perfect spiritul timpului şi desvoltarea socială şi politică, care trebuià în chip necesar să vie mai târziu, a arătat una din părţile cele mai caracteristice ale geniului său.

In aceasta constă forţa operei sale, la adăpostul căreia majoritatea Românilor din Ungaria pot respirà ceva mai liber în lipsa altor drepturi şi libertăţi mai întinse pe care guvernele actuale ale Ungariei nu le recunosc Românilor.

Iată cine a fost omul considerabil, a cărui memorie a fost venerată zilele trecute cu atâta strălucire şi cu o reculegere pioasă de către un întreg popor recunoscător. Şi în momentul când un arhiepiscop, un episcop, mai mulţi arhimandriţi şi o mulţime de protopopi şi preoţi, împodobiţi cu bogatele haine sacerdotale ale bisericei orientale, rosteau rugăciuni în faţa mormântului marelui defunct, împrejurul căruia mii şi mii de Români erau îngenunchiaţi, un sentiment de recunoştinţă pentru trecut şi de speranţă (cu toată aparenţa contrară) pentru viitor, se înălţă din rândurile acestei mulţimi în rugăciune către prea venerabilul protector al lui Şaguna, către ilustrul bătrân dela Habsburg, către împăratul....... către acelaş împărat care fiind încă tânăr de tot a primit înainte de asta cu peste şaizeci de ani pe ilustrul episcop al Ardealului la Olmütz, în mijlocul grijilor şi temerilor pe care i le inspirau pentru soarta imperiului şi a tronului aceiaşi oameni din Budapesta, cari îi pricinuiesc astăzi, în ciuda vârstei sale înaintate, atâta durere şi amărăciune.

G. M. Britannicus.

Numărul viitor al revistei noastre va apăreà, tot în mărime duplă, la 1 Septemvrie a. c.

MIŞCAREA LITERARĂ.

In editura *Herder & Comp.* în Freiburg im Breisgau, au apărut şi ni s'au trimis cărţile de mai jos. In banii noştri literatura germană ne apare înspăimântător de scumpă. Totuşi, lucruri mai de seamă se plătesc şi cu bani scumpi, dacă ai nevoie de ele.

Despre Dumnezeu şi despre noi (Von Gott und von uns) meditaţii religioase de *Iosif Kühnel*, Freiburg 1923, p. 136, format mic, Grundzahl[1] 2·80. Cărticica cuprinde scurte meditaţii cari îmbrăţişează raportul sufletului nostru cu Dumnezeu. Cum îşi închipueşte cineva pe Dumnezeu aşà este el însuşi. Cărticica te ajută să cunoşti pe Dumnezeu în toată măreţia Lui adevărată, pentruca să-L ţii lumină zilelor tale în drumul vieţii.

*

Viaţa lăuntrică (Das inerliche Leben), gânduri şi îndemnuri de *Dr. Ioan B. Leschnic*, p. 136, format mic, G.-M.: 2·10. Un fost profesor de dogmatică şi morală, cuprinde în formă de îndemnuri religioase experienţele vieţii sale. Scrisă cu căldură şi dragoste, ea trezeşte în cetitor însufleţire şi dor după o viaţă lăuntrică, atât de necesară în vârtejul nebun al acestei vieţi ce pare că nu mai vrea să pună preţ decât pe cele din afară.

*

In Ţara sfântă (Im heiligen Land) de *Iosif Liensberger*, pag. 124, format mic, G.-M.: 2·—, sunt 20 de scrisori ale autorului asupra lucrurilor văzute în ţara sfântă din depărtatul Răsărit. Locuri pe unde a umblat Domnul nostru Iisus Hristos şi monumente ale religiosităţii şi pietăţii creştineşti sunt zugrăvite în culori vii şi atrăgătoare. O expunere potrivită mentalităţii copiilor, şi o limbă uşoară urmăresc scopul de a le trezi însufleţirea pentru Hristos şi opera lui. Oricine prinde cartea în mână o ceteşte cu interes.

*

[1] «Grundzahl»-ul — numărul de bază, indicat la fiecare carte, se înmulţeşte cu aşà numitul «Schlüsselzahl», care variază, după preţul mărcii germane, şi din înmulţire rezultă preţul cărţii. Unde indicăm G.-M., este a se înţelege preţul în mărci de aur. La comande orice librărie dela noi cu legături în Germania, ştie să calculeze preţul cărţii.

Cum a predicat Iisus (Wie Jesus predigte), de *Ioan Peter de Kasteren,* S. I. pag. 100, Nr. C. 2·20. Este o cărticică de bun folos pentru preoțime. In „Cuvinte cari nu vor trece" se arată felul cum au fost reconstruite și păstrate propoveduirile Domnului de către evangheliști. Apoi se arată felul cu câtă *autoritate* vorbeà Iisus, cum cuvântul Lui erà *pentru toți,* cu *culorit local,* răzimat pe *lege și proroci,* cu pilde din natură și viață, cu asemănări și alegorii. Iată cuprinsul broșurei, vrednice să fie cetită.

*

Ciasuri de liniște (Stunden der Stille) gânduri de Dumineca, de *Dr. Alfons Heilmann,* pag. 240, G.-M.: 3·50. Este întâiu, volum din seria cărților de valoare, ce vor apăreà sub titlul „Căi spre fericire, Cărți pentru desăvârșirea unei vieți frumoase". In cercul larg al cetitorilor a fost primită cartea, ca o operă de înțelepciune creștinească, de o valoare deosebită, pentru cultura sufletelor. Aceasta a făcut ca, în vreme scurtă, să apară în a 27—37 mie de exemplare. Cele 60 de meditații, pline de căldură și idei religioase scânteitoare sunt gânduri creștinești cari îmbrățișează pe Dumnezeu, natura, viața omenească, formarea sufletelor, raportul cu oamenii, căsnicia, lucrul, chemarea în viață, drumul spre fericire, dispoziție sărbătorească, formarea caracterului etc. Câteva exemple din această carte vom da și noi la vreme potrivită.

Pr. M.

CRONICA BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

Congresul pedagogic al profesorilor de religie.

Pentru ceice n'au putut lùà parte la Congresul pedagogic al profesorilor de religie, ținut în București, îmi țin de datorință să prezint o icoană fidelă și mai amănunțită decât cea prezentată de ziarele din capitală.

Congresul s'a ținut în 27 și 28 Maiu cor. în sala festivă a Casei corpului didactic, — după invocarea Duhului sfânt făcută în biserica sf. Ilie Gorgani, — participând 48 profesori de religie, între cari câte 4 din Ardeal, Bucovina și Basarabia. N'a luat parte nici unul din eparhia Moldovei (Iași).

Conform programului aveau să se discute următoarele chestiuni: 1. Unificarea și extinderea învățământului religios. 2. Pro-

grama de învăţământ. 3. Metoda de predare şi 4. Practica religioasă.

Cum însă aici ne interesează discuţiile pedagogice, începem cu şedinţa a doua.

Şedinţa a doua se deschide după masă în 27 Maiu la ora 4 între bubuiturile din ce în ce mai înspăimântătoare dela Pirotehnia armatei. Prezidează *Dr. Gh. Ciuhandu.* Se pune în discuţie deodată *Unificarea şi extinderea învăţământului religios şi Programul de învăţământ.*

Se comunică întâi, că fiecare punct a fost lucrat de profesori din fiecare provincie, şi asupra acestor referate se face un rezumat scurt[1]. Apoi — un referat al altora, care nu s'a făcut pe baza celor înaintate.

La punctul prim rezumarea referatelor intrate o face păr. Pocitan, care declară dela început: «noi nu ne ocupăm cu şcoala primară, ci numai cu cea secundară»[2]; ceteşte concluziile la care au ajuns ceice au lucrat (Georgescu, Petru Popescu, Simion Rednic şi Trandafir Scorobeţ).

Păr. Georgescu-Bucureşti spune că nici un referat n'a tratat chestiunea în sine, şi a trebuit să facă unul nou; s'a cerut dela centru să se scoată din discuţie chestiunea religiei în şcoala primară şi propune: ca religia în toate clasele inferioare ale şcolilor din categoria secundare să se predeà în câte 2 ore, iar în superioare în 1 oră la săptămână de fiecare clasă; apoi să se introducă şi în şcolile de comerţ şi meserii, (unde s'a socotit până acum, că de religie nu e nevoie, neavând a face religia cu specialitatea şcolii). Face propunere şi la distribuirea materiei pe clase.

La punctul 2: «Programul de învăţământ» prof. D. Stănescu ceteşte rezumatul lucrărilor sosite din diferitele provincii (Dr. P. Barbu, Constantinescu-Lucaci, Ion Avram, Gh. Maior, I. Ciuperca, Ochonovski ş. a. în total 9 referate). Fiecare vine cu o împărţire în felul cum se practică în ţinutul său.

Referat propriu ceteşte păr. Constantinescu-Lucaci formulând următoarele propuneri: în clasa I să se predeà Test. Vechiu şi Nou cu cetiri biblice din T. V.; cl. II. explicarea evangheliilor; cl. III. discuţii religioase; cl. IV. liturgica; cl. V. dogmatica; cl. VI. morala şi cl. VII. conferinţe religioase, morale şi patriotice. Pentru alcătuirea programei analitice şi a manualelor cere instituirea unei comisii; manualele vor fi proprietatea Asociaţiei.

Referatele se primesc de bază la discuţia generală.

---

[1] Referatele au fost prea scurte şi unele incomplet rezumate.

[2] Această concepţie a fost greşită din temelie.

Se nasc mari nepotriviri de păreri, încât *Dr. P. Barbu* cere să se încheie discuţia, socotind, că alcătuirea programului nu se ţine de competinţa Congresului, ci a autorităţii bisericeşti, iar manualele nu pot fi monopolizate, ci să se lase tuturor libertatea de a compune şi cele mai bune se vor impune dela sine. Neînţelegerile se învârt în jurul problemei: unitatea învăţământului religios, şi învăţământul religios în şcoala primară, asupra căreia afară de câţiva profesori din Oltenia, cei din Ardeal şi Basarabia, nu vor să discute; apoi asupra importanţei şi extensiunii T. V., din care unii cer să facem numai lecturi biblice; şi în fine asupra distribuirii materiei pe clase. Asupra chestiunii din urmă se alege o comisie, care să o discute separat în seara aceea şi să vie cu o propunere în ziua următoare. Şedinţa s'a încheiat fără a se ajunge la alt rezultat.

Comisia s'a întrunit în sala profesorală dela liceul Lazăr, dar nici ea n'a putut ajunge la rezultat pozitiv în ziua aceea; abià în următoare, după altă discuţie de 1 oră, ajung să se prezinte în *şedinţa III*, care se deschide în 28 Maiu la ora 9½ sub preş. păr. Popescu-Mălăieşti, cu următoarea propunere:

Religia se va predà în toate clasele începând cu T. V. şi N., din cari se vor scoate învăţăturile dogmatice şi morale şi se continuă cu Istoria bisericii universale, naţionale, dogmatică, morală, liturgică, însoţite de combaterea învăţăturilor contrare şi de lecturi biblice.

Propunerea se primeşte, însă se cere din nou de către Bucovineni, sprijiniţi de Ardeleni, Basarabeni şi Olteni, ca să se pună în discuţie şi învăţământul religios în şcoala primară. Punându-se la vot, se admite. Aici se încing discuţii instructive, deşi se abat dela chestiunea programului.

Pr. Ciuperca cere să se predeà numai de preoţi în 2 ore la săptămână, cu conferinţe (exortaţii Sâmbăta şi cu împărtăşirea elevilor) şi învăţătorul să se admită numai în caz de nevoie şi numai cu atestat dela episcop, că posedă cunoştinţele şi are învoirea lui la predarea religiei. Invăţătorii să fie examinaţi din religie şi la diferitele lor examene de diplomă etc., de o comisie compusă din inspectorul şef, comisarul autorităţii bisericeşti şi din catihetul, pe care l-a avut învăţătorul.

Pr. Leşnic (Basarabia): Comisiile senatului a şters cuvântul cetehizare din proiectul de lege al înv. primar şi normal şi a zis: instrucţie religioasă şi morală. Să se specifice acest termin. Vorbind de programă aminteşte, că şi aici trebue să intre şi istoria univ. bis. şi naţională.

Pr. Vintilescu-Piteşti, cere ca învăţătorii să fie examinaţi şi din religie la examenul de diplomă şi definitivat, fiindcă preotul nu va fi admis să intre în şcoala primară.

Pr. Rădulescu-Ploieşti: La oraş să se predeà numai de preoţi, la sat pot fi şi preoţii. Cere să se scoată dogmatica din şcoala primară. (Intrerupe păr. Arhim. Scriban: «Invierea nu e dogmă?»)

Pr. Brădişteanu, propune: «O comisie să studieze programa din şcoala primară, şi s'o dea senatorilor preoţi, ca să o susţină în senat».

Pr. Gh. Maior (Ardeal): S'a afirmat aici, că pentru şcoala primară n'avem programă şi n'avem manuale, şi ceva mai grav, că noi fiind profesori secundari n'avem căderea să ne ocupăm de şcoala primară. Am fost cinci ani catihet la şcoala primară şi de 3 ani sunt la şcoala normală, ceeace cred, că îmi dă dreptul să discut în faţa dv. chestiunea programei, a propunătorului şi a unei laturi practice, de care până acum nu s'a ocupat nimeni.

Noi în Ardeal am avut programă şi am avut manuale şi pe baza lor au propus învăţătorii, destul de bine, — spre cinstea lor, — şi cu rezultate de care se bucurau înşişi propunătorii. Dela unificare Statul prin organele sale a pretins să se facă religia pe baza Cărţilor de cetire, în cari bucăţile din religie sunt trase de păr şi fals redate; de atunci ni se plâng şi învăţătorii, că la religie nu mai au rezultate, şi din pricina că nu le place nici lor să o mai propună. Prin urmare trebue programă şi trebue manuale.

In referatul, pe care l-am prezentat, şi care regret că n'a fost mai mult considerat, am dat nu numai principii ci am făcut şi programa analitică amănunţită şi pentru şcoala primară — temelia pe care clădeşti mai târziu — şi şi pentru celelalte şcoli, deci un program complet. Şi aici am ţinut seamă de neajunsurile, de cari se izbeşte religia în şcoala primară şi secundară, şi de cari m'am lovit şi eu: învăţământul religios are program apusean (uneori catolic, alte ori protestant), şi nu ţine pas cu practica bisericii noastre. Am crezut că trebue să ne întoarcem la noi înşine. Şi atunci biserica ortodoxă îşi are programa sa ortodoxă, şi programa întocmită în vederea scopului său, care e: caracter creştin ortodox, necesar propăşirii comunităţii, şi comunitatea necesară propăşirii individului, spre deosebire de protestanţi, cari vor caractere religios-morale, nebătându-şi capul de societate, şi de catolici, cari consideră pe individ numai în vederea societăţii. Această programă a bisericii ortodoxe o avem în împărţirea anului şi a pericopelor duminicale; şi atunci şcoala primară va luà peste săptămână materia, pe care o găseşte practicată Dumineca viitoare în biserică.

Cine să propună? La noi înşişi învăţătorii au cerut să nu fie lipsiţi de acest puternic mijloc educativ. Şi noi ne bucurăm

de această colaborare în via Domnului. Aici s'a interpretat greşit cererea învăţătorilor dela Braşov, de a nu lăsà să li se ia religia din şcoală. S'a socotit ca o ruptură de preot şi biserică. Noi avem încredere în învăţătorii noştri, şi dacă nu vor fi toţi suficient pregătiţi, se pregătesc, şi-i vom pregăti. — Dar e un puternic motiv pedagogic, cel al concentrării, care pentru şcoala primară cere ca religia să fie lăsată în mâna celui ce poate face concentrarea. Şi religia nu se face numai la ora de religie, ci la toate şi în tot locul şi timpul, în care elev şi învăţător sunt în contact. — Unde mai pui, că preotul la ora de religie are boteze, sfeştănii, înmormântări ş. a. Deci mai indicat pentru predarea religiei e învăţătorul.

3. A treia chestiune e cântarea bisericească. (Intreruperi: «la practică va veni».) Nu pot înţelege cum puteţi despărţi aşà de mult practica de programă. Cântarea e şi chestiune de programă, mai ales pentru noi, unde cântă biserica întreagă.

Deci ne trebue programă şi manuale şi pentru şcoala primară; în cadrele programei să intre şi cântarea bisericească; iar religia să fie lăsată învăţătorului, colaborator devotat evangheliei alăturea de preot.

Dşoara *Filipidescu,* prof. de pedagogie, susţine, că înv. e chemat să predeà fiind în contact continuu cu elevul; recunoaşte că învăţătorii nu sunt pregătiţi deajuns pentru aceasta, dar aceasta nu e o piedecă. Cere să se scoată dogma şi morala din şcoala poporală şi să se ducă poezia religioasă, dupăcum cere dl Nisipeanu. (Murmure.) Invăţătorul nu trebue înstreinat, el poate fi un secondant al preotului.

Preşedintele: Găseşte mult adevăr în spusele păr. Rădulescu, Maior şi dş. Filipidescu, dar învăţătorul de azi nu e destul de pregătit pentru predare, şi propune să se predeà de preot acolo unde e posibil.

Se pune deci la vot şi se votează următoarele propuneri pentru învăţământul religios în şcoala primară:

1. Religia să se predeà numai de preot.
2. Să se predeà în 2 ore la săptămână de fiecare clasă.
3. Invăţătorii admişi de nevoie, dând dovadă de cunoştinţe religioase. Examene de capacitate, definitivat şi din religie, fiind în comisie şi reprezentanţi ai religiei. Şi cu greu se votează şi propunerea: ca propunătorul să aibă şi învoirea episcopului.
4. Materia: T. V. şi N., Dogmatică şi morală, şi greu admit şi Ist. bisericească univ. şi naţională.

La punctul al treilea: *Metoda de predare* se discută mult şi se încrucişează multe păreri, dar mult mai calm decât la cele de până acum.

Referatele nu s'au găsit destul de bune, de aceea Pr. *Marin Ionescu* ceteşte o lungă disertaţie altcum foarte frumoasă, dar a presupus greşit membri cari ar aveà lipsă de amănunte metodice. Arată că cea mai bună metodă e a lui Iisus Hristos şi o analizează per longum et latum. Pe de altă parte se aduc elogii dlui Nisipeanu, deşì-i recunoaşte greşelile. (Ardelenii protestează.) Mai afirmă, că elevii să nu cunoască din ora de religie celelalte confesiuni, ci numai pe cea ortodoxă (Ardelenii protestează), «să scoatem confesionalismul din şcoală, ca să nu se asmuţiască elevii unii asupra oltora. Invăţământul religios nu se poate face fără Biblia în mână». Nu prezintă propuneri.

Pr. Ciuperca arată că ni s'a cetit o frumoasă conferinţă dar n'are soluţii şi nu discută chestia. Vorbeşte apoi de treptele formale pe cari le exemplifică printr'o splendidă asemănare: Vreau să merg la drum. Fac pregătire: pun mămăligă şi ceapă în traistă, apoi de n'am spus, spui la ai casei unde merg; asta-i ţinta. Şi acum merg; e tractarea; mă gândesc ce-o să fac acolo, pe drum mai pot întâlnì pe cineva care merge într'acolo; iacă asocierea. Şi ajungând acolo, trag concluzia, sistemizarea; şi venind acasă povestesc ce-am făcut şi trag învăţăminte: să mai fac drumul ăsta ori ba; iată aplicarea.

Păr. Imbroane arată, că în şcoală nu faci confesionalism pentru învrăjbire, ci-l faci ca să te aperi. Noi să nu-l facem, dar îl fac celelalte în confesiuni, şi atunci care e rezultatul?

Păr. Constantinescu-Lucaci doreşte să facem toţi lecţii practice.

Păr. Dr. Tarangul propune, ca să se ceară ministrului materialul intuitiv necesar; apoi se compună un «lecturar» cu povestiri religioase, scoase din religie, morală, cronicari etc.; şi în vacanţe să se ţină cursuri catehetice pe la mănăstiri.

Păr. arhim. Scriban pune chestiunea mai bine — după părerea mea. — Spune: «N'am încredere în congres, unde discutăm ce s'a mai discutat, şi exprimăm dorinţe, cari ni s'au mai împlinit şi cari au intrat în legi şi rezultate n'am avut, fiindcă *n'avem oameni.* Ne lipseşte creştinismul vânjos, hotărât. Profesorul de religie să nu se socotească ca unul din ceilalţi, ci omul vieţii vecinice, om al Domnului. Şi atunci preotul trebue să fie *om cult* (nu cultura ştiinţifică a facultăţii teologice, ci toată ştiinţa lumii) ca să poţi folosì şi alte mijloace, decât cele religioase. Aduce elogii lui Simion Popescu, modestul şi cultul, care a rămas în memoria tuturor. Aşà ar trebuì să fie toţi. Preotul cult are îndrăsneala cugetării sale. Dar pentru aceasta preotul nu trebue să se dea după păr. Şi apoi preotul are să prezinte elementul tradiţional în cultura neamului. Personalitatea profe-

sorului e deci cheia, prin care se desleagă toate celelalte chestiuni.

Şerban Ionescu, docent la facultate, vede insuccesul acestui congres, fiindcă s'au ocolit condiţiile psiho-fiziologice şi pedagogice. Trebue discutat: cum putem să «infiltrăm» în copil principiul moral religios. Nu găseşte bună fărâmiţarea materiei religiei. Pentru a «infiltrà» orice ideie se cere cunoaşterea fondului sufletesc al copilului şi apoi valorificarea ideilor religioase, cunoscând bine ideile sociale; pentru aceasta e necesară şi întemeierea ştiinţifică a ideilor religioase şi formarea fondului aperceptiv pe baza etăţilor.

Leşnic cere să se folosească numai o metodă; admite numai prin tangentă ca tot omul să-şi aibă metoda sa; să se creeze un institut superior pentru pregătirea profesorului de religie, şi ca profesorii laici încă să ţină seamă la materiile lor de religie.

R.-Pogoneanu, (dir. semin. pedagogic univ., prof. de ped. la univ.). Influinta înv. rel. în şcoala secundară e mai mică, de cum se aşteaptă. Insemnata majoritate a celorce conduc ţara nu este condusă de *sentimentul* religios, şi e o mare pagubă pentru ţară. Pentru un om, pentru care sentimentul religios e indiferent, pentru acela valorile cele mai mari în ţară, vor fi cele personale. Vina o poartă cei chemaţi să deştepte şi să lumineze pe tineri, cari n'au sentimentul religios. Nu e de ajuns cultura din facultate. Preoţimea altor ţări are cultura ţării sale în întregime. Aceasta e condiţie esenţială pentru a puteà influinţà. Preotul trebue să stea la acelaş nivel şi cu licenţiatul la drept şi cu cel dela litere şi filosofie, plus aprofundarea specialităţii sale. Numai haina nu impune, ci valoarea, care se ascunde sub ea. Cultura completă nu trebue să aducă în şcoală spirit teologic, ci spirit evangelic. D-Voastră aţi dus facultatea în şcoala secundară. Nu spirit intelectualist, ci emoţie religioasă. Trebuesc schimbate programele şi instrucţiile; instrucţiile au fost bune, dar în practică şi-au schimbat înfăţişarea. Manualele sunt abstracte şi pline de neologisme; şi n'au foc în ele. Propune o organizare corăspunzătoare facultăţii, o mai mare grije de situaţia materială a profesorilor de religie, la aceştia mai multă preocupare de sentimentul religios şi de educaţie şi manuale radical refăcute.

Păr. Dr. Petru Barbu: Ieri ne-am bălăbănit să aflăm care e materia de religie, acum discutăm propuneri discutate de alţii la timp. Recomandă metoda dlui Velovan. Cere încheierea discuţiei.

Şedinţa a V-a se ţine după masă la ora $4^1/_2$.

Inainte de a se luà soluţii la tema a treia se discută: «Practica religioasă». Rezumându-se cele 6 referate intrate şi ale căror

concluze sunt aproape la fel, se ceteşte referatul păr. I. Florescu din Ploieşti: Domneşte un spirit calm, — comunicând aproape fiecare ce a încercat şi ce rezultate a avut, fără combateri.

Păr. Florescu: Şcoala trebue să dea elevului voinţă constantă în bine; să practice ceeace învaţă. E anormal să vezi elevi notaţi la religie cu foarte bine şi la moralitate ca nesucient. Cauza: Facem teoria religiei fără practică. Trebue să se facă şi practică şi propune:

1. Profesorul să fie încălzit de ceeace spune. 2. Să facă pe elevi să simtă bucuria de a face bine. 3. Participarea la biserică să răsară din lecţii. 4. Capelă la fiecare şcoală. 5. Preotul să ţină odată pe săptămână conferinţă profesorilor şi elevilor la şcoală. 6. Lectură de cărţi religioase. 7. Asociaţii religioase.

Păr. Comana spune, că pe cei din primare nu-i duce la biserică, spunându-le, că nu sunt vrednici (?) că nu înteleg ce se petrece acolo; pe cei din liceu îi admite ca credincioşi nu ca elevi. Pune temei pe spovedanie, scrie întrebările pe tablă şi elevii răspund pe hârtie[1]. La cântare, cere cor dar fără dirigent, ca astfel credinciosul să n'aibă «doi» preoţi.

Păr. Ghia dela Craiova spune: «Eu lucrez în masă. Fac lecturi biblice la şcoala militară aşà: Cântăm Impărate ceresc; cetim o pericopă din scriptură; cântăm Tatăl nostru; cetim un psalm în legătură cu pericopa, şi închei cu o cântare; fac apoi exerciţii de stăpânire şi întărirea voinţii; şi pentru formarea de convingeri fac conferinţe contradictorii, lăsând pe elev să-mi critice părerile.

Păr. Georgescu nu aprobă ca profesorul de religie să fie confesor, fiindcă l-ar minţi elevul (murmure).

Păr. Ciuperca: Unde nu e biserică să se ţină exortaţie, iar la biserică să-i conducă fiecare profesor pe rând.

Păr. Imbroane: Cere capele cu ajutorul fondurilor ministrului, iar şcolile de meserii să lucreze iconostasele mai ieftin ca meseriaşii.

Prof păr. Mihălcescu: Profesorul de religie trebue să fie numai profesor de religie, dar cu un adaus: nu poate să fie plătit numai ca ceilalţi, fiindcă el nu poate aveà câte 48 ore săptămânal, — şi trebue să trăiască şi el onorabil; să aibă locuinţa în şcoală, fiindcă şcoala va fi parohia preotului. Fiecare şcoală să aranjeze o sală-capelă şi pe elevi să-i ducă acolo. Toate să se facă pe rând, până se va puteà generalizà.

Inspectorul semin. din Min. cult. *Păr. Petre Partenie:* Seminariile sunt desorganizate. Profesorii laici cu mentalitate ne-

[1] Incorect. (Rap.)

creştină strică tot, şi absolvenţii nu se mai preoţesc. Liceele tot aşà: n'au oameni creştini. Sunt apoi antinomiile pedagogice. Cere misionarism în popor prin elevi. Recomandă cărţile dlui Nisipeanu.

Păr. Ciuhandu: Capele se pot aranjà din sale festive ale şcolilor, de aceea să se ceară învoirea ministrului, iar elevii şi elevele să adune fondurile necesare, venind în ajutor şi administraţia.

Se primesc concluzele, propuse de păr. Florescu întregindu-se cu prop. păr. Ciuhandu.

Iar la «Metoda de predare» se iau câteva concluze, cerute de orice metodică şi cari n'au rost să mai fie amintite aici, afară de dorinţa de a se cere ministrului material intuitiv, deşi despre felul de a se întrebuinţà acest material nu s'a discutat nimic, cu toate că se poate înşirà între cele mai importante chestiuni pedagogice.

Se pune deci în discuţie alegerea comisiei, care să stabilească programa şi să lucreze manualele.

Păr. Barbu nu consimte. Programa aparţine autorităţii bisericeşti. La noi consistoarele să fie rugate a exmite o comisie ori delegaţi, cari să lucreze planul, şi pe care apoi să-l aprobe. Altcum n'avem autoritatea necesară. Iar manualele nu pot fi monopolizate; cea mai bună se va impune dela sine.

Preşedintele spune: Biuroul să se adreseze:

1. Ministrului instrucţiei să numească pe membri comisiei căci vrem să alcătuim un program ieşit din consultaţiile profesorilor de religie;

2. şi pentru Ardeal consistoarelor, cerând numirea membrilor, cari să facă parte; cu o condiţie, ca membri să facă parte din corpul didactic dela religie. Se primeşte.

Se mai discută timpul şi locul întrunirii viitorului congres şi tipărirea analelor.

La urmă *păr. Dr. Ciuhandu* ceteşte o propunere a Ardelenilor şi roagă să fie votată. Iată-o în rezumat:

«Considerând dispoz. art. 22 din Constituţia Ţării, după care Biserica îşi regulează, conduce şi administrează *prin organele sale propri* şi sub controlul Statului chestiunile religioase, culturale, fundaţionale şi epitropeşti», considerând că misiunea catehetică e un fragment din misiunea didactică a Bisericii Domnului Iisus Hristos, pentru a cărei exercitare — după porunca dogmă şi disciplinei bisericii se cere hirotonie şi autorizaţia ierarhului bisericii, care numai singură poate fi izvor de drept pentru instituirea persoanelor cu misiune didac-

tică bisericească, — congresul pedagogic al profesorilor de religie exprimă următoarele desiderate.

I.

1. Instituirea profesorilor de religie, şi peste tot aplicarea persoanelor cu misiune didactică bisericească la orice categorie de şcoale să se facă prin autoritatea bisericească-eparhială, pe teritorul căreia sunt acele şcoale.

Atari profesori de religie, salarizaţi de Stat, după normele de salarizare ale celorlalţi profesori, vor sta sub disciplina şcoalei şi superiorităţii aceleia, ca orice alt profesor, cu excepţia răspunderilor lor, cari derivă din situaţia lor ierarhică ca preoţi şi din misiunea pur didactică bisericească, şi în care privinţă stau sub disciplina canonică bisericească.

2. Stabilirea planului şi aprobarea lui şi a manualelor prin autoritatea superioară bisericească — sf. Sinod.

3. Instituirea alor 2 posturi de inspectori religioşi pentru şcolile de stat şi particulare pe eparhii, cari se vor alege de biserică întocmai cum se aleg şi profesorii «avându-se în vedere nu numai studiile teoretice, ci mai ales probele despre aptitudinea practică» a aspiranţilor.

4. Ca directivă pentru punerea în aplicare a inspecţiunii prin inspectori se fixează următoarele principii:

a) Controlarea prof. de rel. mai ales asupra rezultatelor educative, îndeplinite de profesor.

b) Indrumarea teoretică şi practică a învăţământului religios.

c) Inspectorii să ţină conferinţe didactice cu profesorii de religie — făcându-şi după inspecţie înaintea lor cuvenitele constatări şi dându-le necesarele îndrumări pentru îndreptarea eventualelor scăderi, şi numai apoi să raporteze Bisericii şi Statului, arătând totdeauna şi măsurile de îndreptare luate de el.

d) Misionarism prin cărţi edificătoare şi înfiinţarea de cooperative cu astfel de cărţi.

II.

Statul:

a) Să aprobe alegerile de profesori şi inspectori ori să refuze aprobarea alegerii pe motive temeinice asupra alesului şi să ceară altă alegere;

b) să aprobe planul de înv. rel. şi manualele, — dupăce au fost aprobate de biserică — din punctul de vedere al intereselor Statului, şi aceasta pentru toate confesiunile;

c) să ne pună la dispoziţie mijloace pentru inspectori şi pentru misionarismul prin şcoală.

Din partea Congresului se declară, că chestiunile cuprinse aici sunt prea adânci, ca să poată fi votate, şi de aceea hotăresc să le dea biroului, ca la timp potrivit să le prezinte autorităţilor în drept.

Cu acestea congresul s'a încheiat, fără ca să fi încetat şi înfricoşătoarele explozii dela Pirotehnia armatei, — ca un zguduitor memento pentru profesorii de religie, că munca lor abià acum începe serios şi că Ţării îi trebue mai multă inimă şi educaţie decât instrucţie, — mai mult caracter, pe care au să-l producă profesorii, ca în electricitate: prin influinţa caracterului lor.

Gh. Maior.

*

„Astra" la Bucureşti. Societatea culturală «Astra», în frunte cu prezidentul său dl V. Goldiş şi Mitropoliţii celor două biserici româneşti din Ardeal, a întors vizita «Caselor Naţionale» de sub conducerea harnicului şi luminatului general Manolescu. Evenimentul a avut loc la Bucureşti, Breaza şi Vălenii de Munte, în zilele de 31 Mai, 1, 2, 3 Iunie a. c. N'a fost o simplă manifestaţie protocolară. Dacă ar fi avut numai această semnificaţie, de bună seamă n'am aveà motive să stăruim asupra ei.

Serbările dela Bucureşti, prin cadrul măreţ în care s'au desfăşurat şi prin superioritatea integrală la care s'au menţinut prestaţiunile lor, comportă toată importanţa unei adevărate sărbători de înfrăţire culturală.

Fraţii din toate unghiurile ţării întregite s'au adunat să-şi strângă mâna, să se bucure laolaltă, şi să-şi întărească nădejdile. Apogeul festivităţilor l-au alcătuit de bună seamă prestaţiunile de natură artistică: cele două concerte ale Reuniunii de muzică din Sibiiu, sub conducerea măiestrului N. Oancea şi Poemul etnografic aranjat de dl T. Brediceanu. Armonia cântecelor, graţia jocurilor, eleganţa şi pitorescul portului nostru naţional se îmbinau în cea mai minunată trinitate artistică. Au avut de lucru ochii şi urechile şi sufletul admirând atâta revărsare de frumuseţă.

Ziua dela Breaza şi Vălenii de Munte ne-a fost prilej de adevărate revelaţii. Nesfârşitul cortegiu al carelor alegorice ne-a descoperit inepuisabilele bogăţii ale acestui colţ de ţară — bogăţii, pe cari nu le egalează în proporţii decât doar belşugul de dragoste cu care am fost primiţi de fraţii noştri de peste munţi.

Au fost clipe a căror amintire va stărui în sufletele noastre sporindu-ne încrederea în trăinicia neamului românesc.

*

Boala mărturisirilor de credinţă. De câteva săptămâni fiecare număr din *Unirea* dela Blaj ne aduce câte-un manifest. Ai crede că e vorba de eroismul celor dintâi creştini. De fapt e vorba de un lucru cu totul de altă natură. Pentru ceice nu cunosc geneza acestor faimoase manifeste, dăm mai la vale câteva lămuriri sumare.

Presa noastră bisericească a avut în timpul din urmă de repeţiteori prilejul să constate pronunţatul curent de revenire a credincioşilor bisericii unite, la sinul bisericii strămoşeşti. Curentul ia proporţii din ce în ce mai mari. Trecerile se produc acum în massă şi faptul dă multă bătaie de cap statului major din Mica Romă.

Ingrijoraţi de această stare de lucruri, fraţii noştri uniţi s'au întrebat deci în limba strămoşilor noştri: «Quid faciendum?» dacă nu pentru oprirea valului, cel puţin pentru domolirea lui. Şi luându-şi refugiul la expediente pe cari tradiţia lor li le îmbià din belşug, au pus la cale mărturisiri de credinţă colective pe cari nici postulatul celui mai mare respect faţă de chestiunile de această natură nu ne îngădue să le numim altfel decât: *potemkiniade blăjene.* Efectul lor pentru ceice le pun la cale îl formulează minunat o propoziţie din manifestul fraţilor uniţi din Satu-Mare: «Ajungem de râsul lumii». Din partea noastră nu mai avem nimic de adăogat la această profeţie.

*

Congresul „Societăţii ortodoxe a femeilor române" s'a ţinut Duminecă în sala Teatrului Naţional din Craiova, importantul centru de cultură şi viaţă naţională. Congresul s'a desfăşurat în cea mai caldă atmosferă de entuziasm pentru problemele cari s'au desbătut.

Dimineaţa, congresiştii şi congresistele au vizitat bisericile şi aşezămintele din oraş, iar la ora 11 au asistat la Te-Deum, oficiat în biserica Sf. Ilie, de către P. S. Sa episcopul Vartolomeu al Râmnicului.

Congresul s'a deschis la ora 4 d. a. sub preşedinţia dnei Alexandrina Cantacuzino, preşedinta generală a societăţii.

P. S. Sa episcopul Vartolomeu, luând cel dintâi cuvântul, vorbeşte despre «Rostul vieţii omeneşti» şi arată cum trebue privită ea şi folosită ca să-i dăm toată valoarea. Cultivând adevărul, dreptatea şi mila, aceste mari virtuţi care au făcut baza religiei creştine, însemnează a trăì înţelepţeşte şi a folosì viaţa. Izvorul curat de lumină ce se desprinde din aceste virtuţi, ridică pe om şi-l înalţă până la Dumnezeu. Biserica ortodoxă, care propovădueşte această învăţătură, are sprijin puternic în acţiunea societăţii ortodoxe române, spune înaltul prelat, încheindu-şi cuvântarea.

Dna *Alexandrina Cantacuzino* face o amănunţită dare de seamă a activităţii societăţii.

Cuvântarea şi-o închee rostind o puternică filipică împotriva concordatului, care, spune cuvântătoarea, va fi un măr al discordiei.

Pr. P. Moruşca, citeşte, în aplauzele furtunoase ale asistenţei, o moţiune de protestare împotriva concordatului.

Dna Zoe Râmniceanu, casiera societăţii, dă citire dării de seamă a veniturilor şi cheltuelilor, din care se desprinde că pentru mausoleul dela Mărăşeşti s'au adunat până acum 3 milioane 114 mii lei, cheltuindu-se pentru lucrările făcute în acest scop 2 milioane 360 mii lei.

Pr. Cristescu Craiova face apologia societăţii preoţeşti «Renaşterea» care este un auxiliar preţios al propovăduirii ortodoxismului.

Arhim. Scriban, delegatul I. P. S. Sale mitropolitului primat aduce cuvântul de bună urare al actualului său ierarh.

Prof. N. Colan (Sibiiu) aduce congresului salutul I. P. S. mitropolit Nicolae.

Mai iau cuvântul păr. *Burac* din Mehadia, dna Chiticeanu tot de acolo, dşoara Şeişeanu din Basarabia, delegaţi din Bucovina ş. a. Şedinţa s'a terminat la ora 8 seara.

Congresul viitor se va ţineà în Sibiiu.

*

Sinodul eparhial dela Arad — Politica în Biserică. ***— Alegerile de deputaţi pentru sinodul eparhiei Aradului ne-au descoperit lucruri dintre cele mai triste. Amestecul organelor politice şi administrative în aceste alegeri au avut firescul şi dureroşul rezultat al dizolvării sinodului. Pentru a păstrà cât mai stricta obiectivitate în cronica acestui eveniment de o excepţională gravitate, publicăm mai la vale fragmente din Procesul verbal al celei dintâi şedinţe, Proces, care cuprinzând în sine odată cu cel mai energic protest împotriva politicianismului în biserică şi cea mai strălucită apologie a constituţionalismului nostru bisericesc — ne dispensează de orice comentar din partea noastră.***

«*Nr. 1.* După asistarea la sf. liturgie împreunată cu chemarea Duhului sfânt, celebrată în catedrală, întrunindu-se deputaţii sinodali la orele 12 din zi în localul sus arătat, prin o delegaţie învită pe P. S. Domn episcop Ioan I. Papp, care prezentându-se, deschide sesiunea prin următorul cuvânt ascultat cu multă plăcere».

(Nr. 2. Vezi Bis. şi Şcoala Nr. 18.)

«*Nr. 3.* In decursul cetirii apelului nominal deputaţii din cler mai jos notaţi, fiind prezenţi, îşi depun mandatele pe lângă următoarea adresă:

Preasfinţite Domnule Episcop!

Lucruri şi împrejurări din afară, pe cari nu le putem concordà cu ***conştiinţele noastre de preoţi*** şi cu practicele vieţii noastre constituţionale-bisericeşti, ne determină să Vă facem împărtăşirile următoare:

Având să se facă alegerile pentru restaurarea Sinodului eparhial, Administraţia politică şi mai ales ceea din judeţul Arad, începând dela prefectul judeţului şi până la notarii satelor, dimpreună cu unele din organele poliţiale de stat s'au amestecat în alegeri, pe faţă şi într'un mod neobişnuit de silnic până acum, violând libertatea morală şi constituţională a credincioşilor alegători. Inşişi alegătorii au fost terorizaţi în unele părţi ale diecezei, prin fel şi fel de presiuni, să-şi deie votul pentru «candidaţii partidului liberal» după cum se spuneà deschis. Pentru caz de acomodare li se puneau în vedere hatâruri pământeşti, şi represiuni în caz de a nu votà cum li se cereà. Ca agenţi, cari să presioneze până şi prin bisericile noastre cu prilejul sinoadelor parohiale electorale, au fost trimise persoane oficiale, dintre cari unele erau nu numai de alte credinţe, ci şi de alte limbi. Până şi unii din preoţii noştri încă au fost puşi în faţa tentativelor, cari taie adânc nu numai în libertatea lor morală, ci şi în demnitatea lor preoţească. Au fost adecă citaţi pe la prefectura judeţului Arad, pentru a fi determinaţi să voteze şi să lucre pentru reuşita unor candidaţi designaţi de un conciliabul politic administrativ.

Ne restrângem, Preasfinţite Dle episcop, să Vă indicăm numai simplu şi în termini generali, aceste tentative, notorice de altfel fiindcă s'au ventilat şi în publicitate. De aceea cel mult dacă vom relevà un fenomen nou şi dureros, ca rezultat al atăror alegeri influinţate în mod nelegiuit: ***Ca reprezentanţi în Sinod ai dreptcredincioşilor noştri creştini*** au fost aleşi şi atari oameni, despre a căror tragere de inimă pentru cele bisericeşti n'am auzit până acì de fel. Ba unii sunt de aceia, cari în viaţa lor nu calcă nici pragul sfintei biserici, ori sunt rău porniţi chiar împotriva aşezămintelor ei şi împotriva învăţăturilor ei de credinţă.

In chipul acesta rolul organelor politice-administrative şi poliţiale, cari ni-au influenţat alegerile sinodale, este ***de două ori funest, vătămând*** ele, în aceeaşi vreme, ***spiritul pozitiv de largă şi dreaptă libertate morală,*** care stă la temelia afirmării

libere a organizației noastre bisericești și *tulburând și concepțiile morale, liber practizate* până aci în viața noastră bisericească.

Peste aceasta fățise și dublă jignire, care ca proporții stă fără precedent în analele eparhiei Aradului, subsemnații nu putem trece, fără de a ne fixà atitudinea în concordanță cu învățătura Mântuitorului Hristos, ai cărui slujitori suntem.

La temeliile bisericii Sale, Domnul și Mântuitorul nostru a pus libertatea, care după cuvântul apostolului, trebue să lucreze și *în* oameni și *prin* oameni. «Au nu știți că sunteți casa lui Dumnezeu și Duhul lui Dumnezeu locuiește întru voi?» (I. Cor. III. 16). «Voi la zlobozenie — libertate — v'ați chemat fraților, numai *să nu dați slobozenia voastră spre prilej trupului*» (Gal. V. 13). Această libertate, care pleacă dela Domnul Hristos și duce către Dânsul, este pusă și la temelia vieții noastre constituționale bisericești.

De aceea în ședința dela 7/19 Octomvrie 1868 a primului Congres național-bisericesc, care ni-a votat Statutul Organic, ca o Magna Charta Libertatum în întreagă Biserica Răsăritului, însuși mitropolitul Andreiu Șaguna spuneà la încheierea Congresului următoarele: *«Toți suntem împreună lucrători a unui Dumnezeu» prin organizația noastră statutară și că «este o libertate pe bază pozitivă în asociațiunea noastră bisericească».*

Așà s'a zis atunci, când s'au pus temeliile vieții noastre constituționale bisericești. Iar azi vedem, că libertatea pozitivă a bisericii, libertate izvorâtă din Dreptul Divin și ocrotită prin legi de Stat, ni s'a violentat prin siluirea alegerilor mirenești și prin încercare de a influință și alegerile preoțești. In chipul acesta *noi ne vedem stânjeniți în misiunea noastră de împreună lucrători ai lui Dumnezeu,* iar locul libertății electorale constituționale și al muncii armonice pentru înflorirea bisericii și a vieții creștinești, tinde acum să-l acapareze sumuțările vinovate dintre frați și împărecherile detestabile de ordin *pământesc,* precum și silnicii incompatibile cu sfințenia și rostul bisericii. Cu un cuvânt vedem, cum vinovata slujire *«spre prilej trupului» — adecă patimile izvorâte din vrajba politică, prin cari se submineazä pacea și fericirea țării și a cetățenilor ei — pășește îndrăzneț să intre acum și în «sfânta sfintelor» Neamului nostru !*

In vederea acestei primejdii, noi, îndatorați Domnului Hristos și sfintei Sale Biserici prin hirotonie și prin jurământul preoțesc, nu putem aveà decât numai o singură atitudine și anume:

Oricine, prin orice fel de mijloace și oricând ar violentà libertatea morală și constituțională a noastră și a Bisericii noa-

stre, intră pentru noi în prevederile cuvântului Sf. Apostol Pavel (Gal. I. 8.): «Ci măcar şi noi sau înger din ceriu de vă va binevesti vouă afară de ceeace am binevestit vouă, anatemă să fie.»

Drept aceea — *fără privire la credinţele politice ale altora sau chiar ale noastre,* — noi detestăm orice fel de pornire care alterează libertatea noastră bisericească, izvorâtă din Drept divin şi ocrotită prin legi de Stat. Noi protestăm împotriva oricărui spirit de partid politic şi de oricare natură, prin care se tinde de a se introduce în Sf. Biserică spiritul de Corintenism, spre anihilarea spiritului de armonică conlucrare de până aci sub steagul Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi al Statutului nostru Organic.

De aceea, în semn de protest împotriva violentării constituţiei noastre bisericeşti şi a libertăţii credincioşilor noştri, precum şi împotriva duhului zavistnic, care vrea să se furişeze acum şi în viaţa noastră bisericească, — subsemnaţii punem la mânile Pr. Sf. Voastre, ca şi Episcop şi prezident al Sinodului eparhial, mandatele noastre de deputaţi sinodali, rugându-Vă cu adânc respect:

Să binevoi-Ţi a luà contactul cu organele superioare bisericeşti, spre a reclamà: să nu se mai aducă pe viitor o asemenea necinstire numelui Domnului nostru Iisus Hristos şi legii noastre bisericeşti.

Arad, la 21 Aprilie st. v. 1924».

(Urmează 16 iscălituri.)

«La aceasta se alătură şi deputatul din cler Adam Groza.

e) Unsprezece deputaţi mireni, cari de asemenea sunt prezenţi, prezintă cererea prin care renunţă la mandatele primite».

Nr. 4. In urma acestora, având-se în vedere dispoziţia §-ului 48 din Regulamentul afacerilor interne pentru sinodul eparhial, în urma căreia Sinodul numai atunci este în număr de a lucrà respective de a aduce hotărâri valide, dacă vor fi prezenţi cel puţin cu unul mai mult ca jumătate din numărul total şi dupăce din cei 50 deputaţi aleşi sunt prezenţi numai 18, iar 29 şi-au depus mandatele, — şi 3 nu s'au prezentat;

Prezidiul, dând cetire §-ului 63 din Regulament, constată în faţa celor prezenţi imposibilitatea constituirii respective a întrunirii sinodului şi tot pe baza acestui § dizolvă adunarea rezervând Consistorului eparhial dreptul de a dispune cele ulterioare.

După acestea P. S. Sa mulţumeşte celor prezenţi pentru participare, ridică şedinţa şi părăseşte localitatea».

NOTE ȘI INFORMAȚII.

Strâmtoarea de bani, în care am ajuns în editarea «Revistei Teologice» ce se susține exclusiv din abonamentele cetitorilor, și obligațiunea de a plăti lunar cheltuelile de tipar, ne silesc să îndreptăm rugămintea stăruitoare către toți onorații noștri abonați ca să-și plătească abonamentul în vremea cea mai scurtă.

La cererea multor preoți, din diferite părți ale mitropoliei noastre, pentru a ușură plătirea acelora mai ales, cari nu au la îndemână oficii postale, am rugat Veneratele noastre Consistorii să binevoiască a ne încassa abonamentele cu prilejul împărțirii dotației dela stat. Mulțumim și la acest loc Ven. Consistorii dela Sibiiu și Oradea-mare, cari ne-au încassat abonamentul întreg și pe anul curent; precum și Ven. Consistor dela Cluj pentru încassările pe trecut. In eparhiile Arad și Caransebeș și, acum mai nou, și în eparhia Clujului ne-am adresat Prea Cucernicilor părinți protopopi, să binevoiască a sprijinì străduințele noastre cu scoaterea Revistei, încassându-ne abonamentul la împărțirea dotației dela stat acolo unde se face pe protopopiate, ori cu prilejul întrunirilor preoțești. Mulțumim părinților protopopi: Traian Vațian—Arad, Gherasim Sârbu—Beinși, Florian Robin—Buteni, Dr. Dimitrie Barbu—Chișineu, Cornel Lazar—Halmagiu, Ioan Gheorghea—Ienopolea, Mihail Lucuța—Șiria, Mihail Gașpar—Bocșa, Ioan Gețea—Buziaș și Virgil Musta—Oravița, cari ne-au făcut încassări, și ne-au administrat banii împreună cu listele de plătire.

Rugăm foarte mult, pe părinții protopopi ai celorlalte protopopiate să nu ne dea uitării la plătirea întregirilor pe cvartalul de acum.

Nu vrea să fie această modalitate de plătire o impunere cu sila, ferit-a Dumnezeu; o spunem pentru acei 2 sau 3 cărora li s'a părut felul nostru de încassare a abonamentului, o siluire a libertății lor. Tocmai de aceea rugăm stăruitor, pe oricine își socotește de o povară plătirea abonamentului celei mai ieftine reviste bisericești, sau se simte în conștiința lui, neobligat să o cetească și să o și plătească, — să declare acest lucru când i se va cere abonamentul, ori și mai bine, să ne încunoștiințeze prin o cartă poștală, ca să-l ștergem din registrele Revistei, pentrucă ea vrea să țină legătura numai răzimată pe o comunitate sufletească și pe o înțelegere deplină a lucrului, pe care ne străduim să-l îndeplinim spre susținerea prestigiului bisericei noastre și spre folosul preoțimii și al mirenilor noștri iubitori de biserică.

*

In nişte declaraţii făcute luna trecută presei la Cluj, dl A. Lapedatu, ministru al cultelor, se miră că I. P. S. nostru părinte mitropolit Nicolae a fost în stare să intervie pe lângă consistoarele eparhiale să ia atitudine faţă de noul sistem de salarizare a preoţimii. Dl ministru spune, că intervenţia I. P. S. Sale «este cel puţin inoportună şi poate cu drept cuvânt să fie privită ca o manifestaţiune împotriva unei instituţiuni a statului, căreia pe nedrept i se face proces de intenţiuni potrivnice intereselor bisericii noastre. De altfel, chiar de ar fi motivată, ceeace nu e cazul, chestiunea viitoarei modalităţi de plată a clerului trebueşte, după părerea mea, rezolvată pe altă cale decât aceà a protestelor de natură să tulbure raporturile dintre biserica noastră şi guvernul ţării».

E rândul nostru «să ne mirăm» de asemenea declaraţii, cari oricât de ministeriale ar fi, le credem fundamentul greşite, pentrucă pornesc din inadmisibila ipoteză a infaibilităţii guvernelor.

Consecinţa logică a acestei ipoteze este că oricine protestează împotriva unei măsuri guvernamentale, comite un atentat împotriva statului...

Numai cât noi nu credem nici măcar în infailibilitatea papei, necum în a guvernelor — ori de ce fel ar fi ele.

Şi atunci «protestul» I. P. S. nostru mitropolit este ceva mai «întemeiat», iar autorul lui, ceva mai puţin bolşevic, decât i se pare dlui ministru.

*

Un preot botezat cu toate apele «modernismului» american a ţinut la Braşov, *în săptămâna patimilor,* două conferinţe religioase, arătând că Mântuitorul nostru Iisus Hristos a fost un *om violent* şi că toată învăţătura Lui e o marfă de împrumut. Apostolul Pavel a fost, dacă nu un dement, în orice caz un om a cărui stare sufletească nu trebue s'o invidieze nimenea. Cât despre cei 318 sfinţi părinţi adunaţi la Soborul din Niceea — cel mai cuminte dintre ei a fost... *Arie.* A spus-o, fireşte, acelaş părinte «american».

Noi n'avem de adăugat decât o singură observaţie: Dacă părintele «american» ar fi trăit pe vremea soborului dela Niceea — Arie ar fi rămas şi el în umbră...

*

O gazetă de provincie făceà, deunăzi, apologia cântăreţilor noştri bisericeşti. Gazeta de provincie aveà toată dreptatea, căci cântăreţii au avut şi au încă un rol frumos în viaţa noastră bisericească. Şcoala noastră s'a născut în tinda bisericei, iar cei dintâi învăţători au fost preoţii şi cântăreţii bisericilor noastre: dovadă că dascăl şi cântăreţ erau, pe vremuri, cuvinte sinonime.

Dar gazeta de care vorbim nu se oprește la constatarea acestui adevăr, ci formulează pretenții, cari, după părerea noastră sfidează de-a dreptul cele mai elementare postulate ale vremii. Ea spune anume, că dată fiind extraordinara lipsă de preoți ar fi just ca, dupăce s'a admis sfințirea întru preoți a învățătorilor și a absolvenților de 4 clase seminariale, să fie admiși la sfințire și cântăreții.

Se zice că cererea va fi formulată și în viitorul congres al cântăreților.

Am tăiat la răboj această chestiune, ca pe-o curiozitate a vremii, pentrucă ne jenăm a crede măcar în soluționarea ei «favorabilă».

*

Trăim în zodia fuziunilor. De aceea, principial, nu ne-a surprins nici fuziunea partidului național cu cel țărănesc. Ceeace ne-a surprins însă este schița de program pe care și-o afișează noul partid, și în care se vorbește până și de petele solare, dar nu se găsește un singur cuvânt despre biserică și școală. Absența absolută a preocupărilor culturale din programul unui partid național-țărănesc este cât se poate de simptomatică. Ea nu admite decât două explicări, deopotrivă de triste. Sau s'a produs printr'o regretabilă scăpare din vedere — și-atunci însemnează «fușereală», incompatibilă cu postulatele unui program de guvernare, alcătuit pe îndelete. Sau e vorba de o omisiune precugetată și-atunci greșala-i de-adreptul catastrofală. In orice caz cel puțin preoții și oamenii școalei din noul partid ar trebuì să-și facă seamă cu delicata situație pe care le-a creiat-o enigmatica schiță de program.

*

Ministerul cultelor continuă cercetările cu privire la modul de funcționare al Statutului catolic. Până acum s'a putut constată că numita instituție s'a abătut dela normele sale regulamentare și în special a căutat să se sustragă supremului control pe care M. S. Regele are dreptul să-l exercite asupra gestiunii sale.

Față de abaterile și abuzurile constatate, Ministerul cultelor a luat măsuri ca Statutul catolic să reintre în legalitate prin: 1. Respectarea riguroasă a normelor stabilite la 1866 ce privește constituirea sa, îndeosebi a membrilor, cari alcătuesc adunările anuale și consiliul dirigent și 2. Funcționarea pe baza regulamentului din 1915, întrucât regulamentul din 1922 este nul, de drept. Președintele Statutului catolic va trebuì să înainteze Ministerului de culte toate chestiunile rezolvate dela 1 Ianuarie 1919 spre a le supune aprobării regelui.

*

Cu tot protestul întemeiat şi unanim pe care l-a ridicat biserica ortodoxă română în frunte cu arhiereii săi, împotriva concordatului — guvernul continuă tratativele pentru încheierea acestui concordat. Gazetele aduc aproape zilnic informaţii despre cursul tratativelor, fireşte fără a spune ceva *în fond*. Am putut citì chiar, că «s'au *câştigat* câteva puncte în favorul statului»... Săracul stat! Ce fericire pe capul lui, că a putut câştigà câteva puncte! Pe noi nu ne măguleşte de loc această veste, pentrucă noi din capul locului n'am fost pentru jocul de loterie.

*

Un filosof cu patru clase gimnaziale — mai mult nu i-am puteà da nici cu cea mai mare bunăvoinţă — plus, probabil, ceva ucenicie de gazetar în redacţia «Unirii», se trudeşte în vre-o şase foiletoane ale «Progresului» dela Oraviţa, să arete că «Suntem un stejar verde, dar...» putred înlăuntru şi ne vom prăpădì, dacă nu vom trece la biserica *romano-catolică*

De ce chiar la biserica romano-catolică? Vorba lui Caragiale: «Stăi, că zice el!»

1. Pentrucă ea are orduri călugăreşti, cari «au tăiat codri seculari şi au secat mocirle».

2. Pentrucă «şi Sf. Ştefan, regele Ungariei, şi-a întors privirile *spre Roma*». «Istoricii unguri conglăsuesc în a zice, că, geniul cel bun al Ungurilor l-a dus acolo». (Filosoful nostru are o deosebită slăbiciune pentru argumentele scoase din istoria Ungariei.)

3. Pentrucă Franţa a avut un rege, care adevărat că a trecut la catolicism «fără convingere», dar care s'a îngrijit în schimb ca «în oala fiecărui supus al lui, barem Dumineca să fiarbă câte-o găină». (Să le fie de bine fraţilor noştri francezi!)

4. Pentrucă numai Papa ştie să facă pace între popoare. Liga Naţiunilor e doar «o invenţie jidovească».

5. Pentrucă numai călugării iezuiţi ne pot scăpà de bolşevism, dupăcum tot călugării iezuiţi au scăpat şi Ungaria de prăpădul lui Kuhn Béla. (După «filosoful» nostru dela Oraviţa «călugărul Bangha Béla S. I. este... *al treilea întemeietor al Ungariei*», iar opincarii noştri au făcut doar o simplă călătorie de plăcere la Budapesta.)

6. Pentrucă Mitropolitului primat al României i-ar şedeà aşà de bine cu pălărie de cardinal! Şi filosoful nostru adaogă în paranteză: «dar mai probabil: după numărul nostru de peste 14 milioane, am puteà aveà chiar doi cardinali români».

7. Şi la sfârşit, ca să ne oprim la un număr magic, pentrucă trecând la catolicism «s'ar introduce şi în cele rituale

scurtarea ceremoniilor bisericeşti». (Da scurtaţi-le, domnule filosof! Cin' te opreşte? Şi-apoi ce mai şi stai ţinând, în credinţă, cu Papa, iar în rânduielile bisericeşti cu noi? Aceasta este, într'adevăr, o situaţie insuportabilă...)

Şi «filosoful» nostru «progresist» iscăleşte, cu o pretenţioasă eleganţă provincială: *Philateles.* A rămas deci şi prin iscălitură în adorabila consecvenţă pe care i-o impuneà certificatul de patru clase gimnaziale, plus, probabil, ceva ucenicie de gazetar în redacţia «Unirii».

* *

Dl profesor O. Ghibu publică, în Nr. 6 al revistei «Societatea de Mâine», câteva observări asupra sinoadelor noastre eparhiale din urmă. Intre altele d-sa critică măsura pe care-a luat-o sinodul eparhial din Cluj, de a trimite an de an tineri pentru continuarea studiilor teologice în streinătate în special la Glasgow (Anglia). Şi asta pe motivul că teologii noştri cu studii occidentale au suferit de obiceiu influinţe catolice — o, mai ales! — sau protestante, unii dintre ei căzând chiar în erezii. Dl Ghibu îşi încheie consideraţiile prin constatarea că: «Drumul spre Glasgow nu va însemnà nimic mai mult decât o nouă aventură ca atâtea altele din trecutul nostru». Pentrucă «reînvierea ortodoxiei nu se poate face nici «prin noi înşine», nici prin împrumutări improvizate».

Evident dl Ghibu are dreptate când spune că unii dintre teologii noştri cu studii occidentale n'au dovedit o suficientă rezistenţă spirituală faţă de influinţele străine. Concluzia însă nu i-o putem împărtăşì. Şi iată pentruce:

Din nenumăraţii tineri trimişi la studii profane în străinătate, mulţi se întorc în ţară complect transformaţi sufleteşte sub raportul culturii naţionale. Cu toate acestea nime n'ar îndrăznì să afirme că trimiterea şi pe mai departe a tinerilor în străinătate ar fi «o aventură». Nici chiar dl Ghibu, care a trimis atâţia, cu toate că ştià ce-o să se întâmple cu mulţi dintre ei.

Totul se reduce la rezistenţa sufletului naţional (în cazul nostru al *ortodoxiei*) şi la puterea de *asimilare* a celor trimişi. Cât despre alegerea acestora, adevărat că greşeli se vor face totdeauna, dar asta încă nu justifică încheierea că «sinodul din acest an n'a nimerit calea care duce la scopul dorit».

Fireşte, soluţia ideală ar fi ca nime să nu plece în străinătate decât după îndelungate studii la universităţile noastre şi la o vârstă, care nu mai îngădue aşà de uşor desrădăcinarea sufletului naţional. Dar care e limita acestei vârste? Căci anii din urmă ne-au dat probe triste şi în această privinţă.

Şi-atunci?

*

Sf. Sinod, în colaborare cu Ministerul cultelor şi al justiţiei a soluţionat — cel, puţin pro tempore — chestiunea administrării averilor bisericii din Basarabia. Pe viitor, până la sancţionarea legii de unificare bisericească, aceste averi vor fi administrate de un consiliu constătător din cei trei episcopi ai Basarabiei: Arhiepiscopul Gurie şi episcopii Visarion Puiu şi Nectarie Cotlarciuc şi de către o epitropie alcătuită din 6 preoţi şi 3 mireni.

Legea organică a bisericii ortodoxe din România va aveà să soluţioneze definitiv şi în mod echitabil şi această chestiune.

*

Invăţatului părinte arhimandrit Scriban i s'a dat de curând dreptul de a purtà mitră şi cârje arhierească. Unii cred că e o răsplată pentru uriaşa muncă desfăşurată de părintele Scriban, în sinul bisericii noastre. Sântem convinşi însă că părintele Scriban interpretează gestul I. P. S. mitropolit primat în sensul unui nou îndemn de muncă pentru viitor — şi asta măreşte valoarea actului solemn ce s'a săvârşit cu prilejul vizitei ce a făcut-o «Astra» la Bucureşti. Noi am dorì să fie şi o arvună pentru actul de care părintele Scriban s'a învrednicit de multă vreme.

*

Papa a cinstit biserica Minoriţilor din Cluj, împreună cu o avere imobilă în valoare de peste 20 milioane de Lei, bisericii unite din aceeaş localitate. Gestul pontifical nu ne poate decât îmbucurà: pe de o parte, pentrucă el însemnează trecerea unei averi frumoase dela străini la Români, pe de altă parte pentrucă injecţiile pe cari le aplică sf. părinte bisericii greco-catolice dovedesc, că «aproape este sfârşitul».

E singura semnificaţie adevărată a evenimentului din care «Patria» crede că poate scoate un argument pentru... concordat.

*

S'a săvârşit şi alegerea de episcop pentru eparhia Dunării de jos. Au fost doi candidaţi: Arhiereul Cosma Petrovici Botoşeneanul (al guvernului) şi arhiereul Teofil Râmniceanu (sprijinit de cler şi de opoziţia naţional-ţărănistă). A fost ales fireşte, candidatul guvernului. Gazetele spun că ar fi votat şi deputaţi catolici, cari însă «trăind în ţara românească se socotesc ortodocşi». Marele rabin al Bucureştilor nefiind prezent n'a putut votà.

Săracă constituţie!

*

«Unirea» dela Blaj, aşà de mult obicinuită cu daruri pontificale, ne aduce şi nouă unul — de sf. Paşti. Este articolul dlui prof. Augustin Popa «Răstigneşte-l!» Reproducem din el câteva pasagii, caracteristice pentru stilul prelaţilor papali dela Blaj. Rugăm pe cititorii noştrii — incluziv pe prof. I. Munteanu, Râmnic — să le urmărească cu toată atenţiunea:

«Care ortodoxie? Aceea, care sub crusta formelor din Molitevnic (sic!) acopere *putregaiul sufletesc al conducătorilor?* (Sublinierile sunt ale autorului. N. R.) Aceea, care sub masca naţionalismului de paradă a făcut din religie *o simplă unealtă a politicianismului murdar?*

Nu! E o insultă să spui că această *caricatură religioasă* e expresia sufletului neamului. Poporul nostru vrea religie adevărată, vie, viaţă din credinţă, nu fum de tămâie falsă împrumutată dela fariseii Evreilor!...

O simt aceasta şi îndrumătorii ortodoxiei. De aceea îşi sbiară cu atâta patimă «ortodoxia» la toate răspântiile şi fac monopol din *naţionalismul de stradă!* Căci, în clipa când oamenii ar aveà liniştea să privească niţel şi la ceeace să ascunde sub această hlamidă de strălucire orientală, ar rămâneà scârbiţi de mormintele spoite cari se pretind biserica Spiritului»... etc.

Cititorul este rugat să-şi stăpânească gestul pe care ar aveà tot dreptul să-l facă, după acest vocabular de vizitiu.

*

Preoţimea din Oltenia se impune tot mai mult prin misionarismul său desfăşurat cu un entusiasm vrednic de toată admiraţia. E în această oaste a lui Hristos o adevărată clocotire de preocupări pastorale. In zilele din urmă am primit la redacţie o nouă revistă, *Mântuitorul*, scrisă cu multă îndemânare de harnicul preot *A. I. Pârvănescu*, pentru copiii parohiei sale *Postelnicu Fir* din Craiova şi, fireşte, folositoare oricui va citì-o. Foaia cuprinde istorioare morale, tâlcuiri biblice, sfaturi şi îndrumări pentru promovarea educaţiei creştine. Gestul părintelui Pârvănescu e cât se poate de semnificativ. El ne îndreaptă privirile îndeosebi spre copiii, a căror viaţă trebue dată de cu vreme pe brazdă creştină.

*

Intre cele dintâi hotărâri ale noului guvern francez este aceea prin care se desfiinţează ambasada Franţei de pe lângă Vatican. In acelaş timp dl Banu urmează tratativele pentru încheierea concordatului. Că doar d'aia-i «dominantă» ortodoxia în ţara românească.

*

Alții despre noi:

«Revista Teologică» din Sibiu a ajuns în anul al XIV-lea. Față de vremelnicia celor mai multe periodice ale noastre, existența ei ca revistă de specialitate e venerabilă. Intemeiată de actualul mitropolit al Ardealului, Nicolae Bălan, ea a trăit și trăiește mulțămită, în rândul întâiu, acestui singur om, învățat și stăruitor și scrisului său cugetat și concis. Problemele desbătute în paginile ei s'au menținut pe cât a fost cu putință în cadrele filozofice și informațiile pe care le servește cetitorului nu s'au coborât niciodată la întorsături de polemică personală care scad nivelul atâtora din publicațiile bisericești. Caracterul ei este acela al unei reviste ortodoxe de strictă intelectualitate. De aceia, azi, când vremea se nimbează cu aurora unei renașteri religioase și când mulți dintre intelectualii noștri ar dorì să se inițieze în chestiunile religioase nu le-am puteà recomandà o altă publicație decât «Revista Teologică». *(«Neamul Românesc».)*

BIBLIOGRAFIE.

Am primit la redacție:

Ioan Lupaș: Sufletul lui Șaguna, cuvânt comemorativ rostit la semicentenarul morții mitropolitului Andrei Șaguna, în catedrala din Sibiiu, la 12 Iulie 1923. București. „Cartea românească" 1924. Pag. 15.

Pr. N. Cotlarciuc: Treptele formale psihologice în predică. Cernăuți. Institutul de arte grafice „Glasul Bucovinei" 1924. Pag. 104.

W. G.: Invățământul public considerat ca bază a ordinei sociale. In românește de *I. B.* Sibiiu. Tipogr. arhidiecezană 1924. Pag. 28.

Abbé Poulin: Cele șapte cuvinte ale lui Isus pe cruce. Trad. din franțuzește de *V. A. C.* Huși. Zanet Corlateanu 1924. Pag. 16.

Grivas Dem. Cruceanu: Prin locurile sfinte (impresii culese la fața locului). Ed. I. Negreanu. București 1924. Pag. 112. Prețul Lei 16·—.

Pr. Dr. Ioan Felea: Simboluri liturgice. Arad. Tipogr. diecezană. Pag. 78. Prețul Lei 20·—.

Anuarul seminarului arhid. teol. «Andreian» ortod. român din Transilvania pe anul școlar 1923/24, publicat de *Dr. Eusebiu Roșca*, director. Sibiiu 1924. Tipogr. arhidiecezană. Pag. 75.

Silviu Dragomir: Fragmente din cronica sârbească a lui George Brancovici. Din „Anuarul institutului de istorie națională" pe 1923. București. „Cartea Românească" 1924. Pag. 70.

Silviu Dragomir: Vlahii și Morlacii, studiu din istoria românismului balcanic. Cluj. Imprimeria Bornemisa 1924. Pag. 136.

Université de Strasbourg: Faculté de Théologie protestante. Programme des enseignements. Strasbourg. Imprimerie alsacienne 1924. Pag. 26.

«Adevărul bisericesc» Nr. 7—8 (Martie—April), 1924. Pitești.

«Biserica ortodoxă română», revista Sf. Sinod. București. Nr. 5 (Maiu) 1924.

«Candela» Nr. 5—6 (Maiu—Iunie) 1924. Cernăuți.

«Cultura creștină» Nr. 6 (Iunie) 1924. Blaj.

«Invățătorul» Nr. 4—5 (Maiu) 1924. Cluj.

«L'Europa orientale» Nr. 5 (Maiu) 1924. Roma.

«Lelki pásztor» Nr. 6 (Iunie) 1924. Zalău.

«Luminătorul» Nr. 16 (Iunie) 1924. Chișinău.

«Lumina creștinului» Nr. 5 (Maiu) 1924. Iași.

«Noua revistă bisericească» Nr. 1—2 (April—Maiu) 1924. București.

«Ramuri» Nr. 8—9 (April—Maiu) 1924. Craiova.

«Renașterea» Nr. 5 (Maiu) 1924. Craiova.

«Transilvania» Nr. 5 (Maiu) 1924. Sibiiu.

„Lumina Satelor“, este foaia săptămânală pentru popor, ce apare în Sibiiu, cu redacţia şi administraţia în strada Mitropoliei 30. Preţul abonamentului pe an 90 lei, pe jumătate de an 45 Lei; pentru străinătate 300 Lei, iar pentru America 3 dolari. Prin scrisul ei creştinesc şi românesc, în cursul acestor doi ani, s'a ridicat peste toate foile menite pentru popor. Fraţii preoţi au în ea un preţuit tovarăş în munca de păstorire a satelor, căci ea vine săptămânal cu sfaturile şi îndrumările ei în multe case, unde preotul numai rar ajunge. Este de datoria noastră să ajutăm răspândirea ei, câştigându-i abonaţi în fiecare parohie, căci prin aceasta săvârşim o operă de educaţie şi cultură pentru mulţime. Preoţii cari au trimis liste de abonament au datoria morală de a îngrijì ca oamenii să-şi plătească.

Analele Asociaţiei clerului „Andreiu Şaguna“: I. Actele primului congres al preoţimii din Mitropolia Românilor ortodocşi din Ardeal, Banat, Crişana şi Maramurăş, ţinut în Sibiiu, în zilele de 6/19—8/21 Martie 1919. Publicate de Biuroul Asociaţiei clerului, Sibiiu 1919, pp. 140. Preţul Lei 10 pentru membri, pentru alţii Lei 12.

II. Actele congresului al doilea, biblic, al Asociaţiei clerului «Andreiu Şaguna», ţinut în Sibiiu în zilele de 31 Martie (13 Aprilie) — 1/14 Aprilie 1921, publicate de Biuroul Asociaţiei clerului. Sibiiu 1922 pp. 104. Preţul: pentru membri Lei 16, pentru alţii Lei 20.

III. Actele congresului al treilea, catehetic, ţinut în 2/15—3/16 Noemvrie 1922, publicate de Biuroul Asociaţiei clerului. Sibiiu 1922, pp. 88. Preţul pentru membri Lei 16, pentru alţii Lei 20.

In curând vor apăreà: Actele congresului al patrălea, misionar, ţinut în 22—24 Octomvrie a. c. la Arad.

Aceste publicaţii cuprind rapoartele, desbaterile şi desideratele exprimate de cele trei congrese, precum şi raportul asupra activităţii Asociaţiei, şi fac mărturie de năzuinţele şi preocupările preoţimii ardelene între noile împrejurări de vieaţă.

Călindarul Bunului Creştin, pe anul 1924 este cel mai bun călindar, cu bogat material cultural şi literar, cu articole de cuprins religios, de învăţătură şi cu numeroase chipuri. Acesta este călindarul *arhidiecezan*, prefăcut după trebuinţele sufleteşti a tuturor creştinilor. Se vinde la librăria arhidiecezană în Sibiiu şi la alte librării, cu 7 Lei fără şematism şi 25 Lei cu şematismul arhidiecezei de Alba-Iulia şi Sibiiu.

Organizaţi fără amânare cercurile religioase în cadrul despărţămintelor Asociaţiei «Andreiu Şaguna» a clerului, şi iniţiaţi pretutindenea instituţia «caselor culturale» la sate, pe temeiul statutelor tip, publicate de Asociaţie în broşură separată. Cu prilejul executării reformei agrare asiguraţi intravilan potrivit pentru zidirea «casei culturale».

„Biblioteca bunului păstor“.

Nr. 1. «*Taina pocăinţii*». Studiu pastoral de I. Hanzu. Preţul 1 Leu.

Nr. 2. «*Clerul şi chestiunea alcoolismului*». Traducere de V. Oana. Preţul Lei 4·—.

Nr. 3. «*La centenarul seminarului Andreian*». Disertaţie de Dr. A. Crăciunescu. Preţul 1 Leu.

Nr. 4. «*Chemarea preoţimii noastre*». Consideraţii de actualitate, de mai mulţi. Preţul Lei 5·—.

Nr. 5. «*Şase predici pentru Duminecile postului mare*» şi «*Un cuvânt pentru ziua Invierii Domnului*», de mai mulţi. Preţul 2 Lei.

Nr. 6. «*Indrăzniţi, eu am biruit lumea!*» Predici pentru timp de războiu, prelucrate după I. Kessler, de Dr. N. Bălan şi I. Moşoiu. Preţul 2 Lei.

Nr. 7—8. «*26 Predici la credinţa creştină sau Tâlcuirea Crezului*». Traducere de episcopul Nicodem al Huşilor. Preţul Lei 10·—.

Nr. 9. «*Petru Maior şi Unirea*» de părintele Terenţie. Preţul 2 Lei.

Nr. 10. «*Schisma românească*» sau «*Unirea cu Roma*». Preţul Lei 2·50.

Nr. 11. «*Studiul pastoralei în biserica românească*», de Arhim. I. Scriban. (Extras din «Revişta Teologică».) Preţul 20 Lei.

Nr. 12. «*Ortodoxia şi creştinismul apusean*». Prelucrare din ruseşte de P. S. Sa Nicodem, episcop al eparhiei Huşilor. Preţul Lei 8·—.

---

*„**Biblioteca bunului păstor**“ se tipăreşte acum sub îngrijirea Asociaţiei clerului «Andreiu Şaguna» şi va apăreà şi pe mai departe ca anex la «Revista Teologică». Broşurile de sub Nrii 1—10 s'au împărţit gratuit abonaţilor revistei, cari şi-au achitat abonamentul la timp. Numerii neepuizaţi: 2, 4, 7—8, 10, 11 şi 12 se pot comandà la administraţia «Revistei Teologice», şi la casierul central al Asociaţiei clerului, trimiţându-se pe lângă preţul arătat mai sus şi porto-postal.*